

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 153 (29).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 6. novembril
1924. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: rahaminister **O. Strandman**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, põllutööminister **A. Kerem**, siseminister **Th. Rõuk**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse wastamine **O. Köster**'i küsimise peale piiritusetööstuse asjus.

2. Wabariigi Walitsuse wastamine **O. Gustawson**'i küsimise peale Kirepi mõisas maadleidnud wäärnähtuste selgitamise kohta.

3. **O. Gustawson**'i küsimine haridusministrile täienduskoolide toetamise kohta Pärnumaal.

4. Koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liigete **J. Jürna** ja **J. Welt**'i wahiallawõtmise asjas.

5. Wõimumärkide ja Wabaduse Risti kaitseseadus — III lugemisel.

6. Eesti ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahelise rahatransfertide wahetamise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

7. Eesti ja Rootsi wahel waimuhaigete asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

8. Tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus — III lugemisel.

9. Ristikheinaseemne kohta wäljaweeollu maksmapanemise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Hoolekandeseadus — I lugemisel.

11. Weneaegiste pensionäride toetamise seaduse täiendamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

12. Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse tühistamise seadus — **M. Martinson**'i ettepanek.

13. Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

14. Riigiteenistuseseadus — II lugemisel.

15. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügiseadus — piirituse ja alkoholiliste jookide müügiseaduse komisjoni ettepanek.

16. Walga linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele wälja jagatud. Päewakorra kohta muudatus-ettepanekuid ei tehta. Loen päewakorra wastuwõetuks.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna erakorraliseks teadaandeks rkl. **M. Martinson**'il.

2. M. Martinson'i **M. Martinson** erakorraline (põl.): Teisipäewasel teadaanne. Riigikogu koosolekul tolli tariifide arutamisel

tarwitas Riigiwanema asetäitja rahaminister **O. Strandman** walitsuse looshist rkl. **K. Ipsberg**'i aadressil, sel ajal, kui tema kõneles, sõnu, mida siamaani weel ükski walitsuse liige ei ole sõandanud teha istudes autoriteetlikul walitsuse toolil.

Meie parlamendi elus on isegi parlamendi liigete wahel parteiwõitluse kirgedes sõimlemisi niisuguses ulatuses kui mitte sugugi, siis wähe ette tulnud.

Peab sügawa kahetsusega tähendama, et walitsuse esitaja Riigiwanema asetäitja **O. Strandman**'i suust langenud sõnad ei olnud enam parlamentlikus elus ettetulewad haawawad ütelled, waid need olid jame sõim, mida erapooletult asjakäiku hinnates walitsuse esitaja kohta kuidagi õigustada ei saa.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte walimata sõnu erakorralises teadaandes tarwitada.

M. Martinson (põl.): Jättes möödunud wahejuhtumises täiesti kõrwale isiklikud momendid, mille lahendamise arusaadawalt oleneb asjaosalistest enestest, ei saa põllumeeste rühm rõhutamata jätta seda demoraliseeriwat mõju laiemate hulkade peale ja Wabariigi Walitsuse autoriteedi allakiskumise peale, mis ilmingimata Riigiwanema asetäitja niisuguse ülesastumise tagajärjeks on.

Põllumeeste rühm mõistab hukka niisugused ülesastumised Riigikogu enese ja Wabariigi Walitsuse autoriteedi pärast, iseäranis weel siis, kui need tulewad walitsuse esitajate poolt, kelle sammude üle otsustatakse ka väljaspool riigi piire. Ei wõi lugupidamisest ja autoriteedist juttu olla selle Wabariigi Walitsuse liikme wastu, kes läheb kunni waluitsasõimuni Riigikogu awalikul koosolekul.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte sündmata sõnu tarwitada.

Isiklikus asjas on sõna rkl. Jürman'il.

3. Sõnawõtmised **A. Jürman** (põl.): isiklikuis asjus.

Wäga austatud Riigikogu liikmed! Täna „Waba Maad“ lugedes, leiame sealt järgmise tüki: „Põllumeestekogud ja maadekogumine. — Teisipäewal Riigikogu rahaasjanduse komisjonis põlise maatarwitamise seaduse läbiwaatamisel, tegi põllutöõministri ettepaneku, et maid antagu pärast kuueaastase rendiaja lõppu põlisele tarwitamisele ainult siis, kui asunikul kohapeal elumaja ja laut olemas. See ettepanek leidis põllumeestekogude rühma poolt ägedat wastuwaidlust. Pärast lühikest puiklemist seletas A. Jürman otsekoheselt, et ei olla hea, kui kõigile asunduskohtadele warsti majaõ ehitatakse, sest siis ei olla enam wõimalik asundustalusid ühendada. Asundustalude ühendamine olla aga hädatarwilik, sest paljud asunduskohad ei olla eluwõimelised. Jürman'i toetas weel sotsiaaldemokraat Johanson. Tema arwamise järele tulla igaühele luba anda asundustalusid kokku osta, niipalju kui keegi suudab. Kogumees Jürman'ile ja sotsiaaldemokraat Johanson'ile waidlesid wastu asunikud ja teised keskerakondade esitajad, seletades, et asunikud sugugi pole sellest huvitatud, et endistele mõisnikkudele pinda walmistada ja mõisate kokkuostmist wõimaldada.“

Sellest selgub, nagu oleksin mina Riigikogu rahaasjanduse komisjonis soowitanud asundustalude kokkuostmist, et endisi mõisaid uuesti ellu kutsuda. Sarnane wäide „Waba Maas“ on täiesti wale ja sihilik. Mina ei awaldanud komisjonis sarnast mõtet mitte, mida ka rahaasjanduse komisjoni teised liikmed wõiwad tõendada, et mina juhtisin tähelpanu selle peale, et meil on § 5 maatarwitamise seaduses, kus öeldakse, et üle 50 hektaari ei lubata ühtegi kohta kokku koondada. Tähendab, jutt wõis olla ainult taludest, mis alla 50 hektaari suured ja siin ei ole tegemist mõisatega. Mina tõendasin küll, et meil oleks tarwis wäiksemaid popsikohte, see on 5—6-tiinulisi, kui nad elujõulised ei ole, ühendada, kuid ühtlasi tähendasin ka, et see wõib sündida kunni 50 hektaari piirides, ja need ei ole weel mõisad. Wiiekunni kuuetiinuliste popsikohtade kokkuliitumise wõimaluse leian ka praegu tarwiliku olevat. „Waba Maa“ sõnum, nagu oleksin mina mõisate tekitamise poolt kõnelenud, on waleteate laialilaotamine.

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Amberg'il.

O. Amberg (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! „Kajas“ korduwad wassimised edasi kindral Silberg'i nimetamise kohta. Täna on „Kajas“ kirjutatud, et kindral Soots'i ajal on kindral Silberg nimetatud üksnes kohustetäitjaks juhatajaks sõjawäe mehaanika-töökodades. Nagu ma läinud korral juba tähendasin, ei wasta see tõeoludele. Ma loen weel kord kindral Soots'i päewakäsu ette, millega nimetatakse sõjawäe tehnikakooli ülem kindral-major Silberg sõjaministeriumi mehaanika-töökodade ülemaks: „Käsk wabariigi sõjawägedele nr. 1821. Tallinnas, 18. mail 1923. a. (Ohwitseride kohta.) — Nimetatakse: Sõjawäe tehnikakooli ülem kindral-major Aleksander Silberg — sõjaministeriumi mehaanika-töökodade ülemaks, 16. maist sel aastal arwates. — J. Soots. Kindralstaabi kindral-major. Sõjaminister“. Päewakäsuga on seega kindral Silberg mitte kohustetäitjaks, waid ülemaks nimetatud.

Edasi wassitakse, et kui wiimane walitsus ametisse astus, siis mina olla ettepaneku teinud Wabariigi Walitsusele, et kindral Silberg nimetataks arsenaali-

ülemaks. See asjaolu ei wasta jällegi tõe, waid lugu oli niisugune, et kindral Silberg oli omal ajal nimetatud sõjamineeriumi mehaanika-töökodade ülemaks, ja loomulikult sai ta ka siis, kui nimetatud töökojad arsenaaliks ümber nimetati, sinna üle wiidud. Kindral Silberg'i arsenaaliülemaks nimetamisest ei ole siin juttu, waid ülewiiemisest, milles minu käsk selle kohta järgmiselt käib: See käsu wäljawõte käib järgmiselt: „Käsud wabariigi sõjawägedele. nr. 2165. Wiiakse üle ja nimetatakse: Sõjamineeriumi mehaanika-töökodade ülem kindral-major Silberg nimetatakse arsenaaliülema kohustetäitjaks 15. märtsist sel aastal. Sõjamineer O. Amberg“.

Tähendab, kindral Silberg on minu ajal arsenaaliülema kohustetäitjaks nimetatud, kuna tema aga kindral Soots'i ajal tehnika-töökodade ülemaks oli. Wabariigi Walitsuse nimetamist ei olnud ülepea selles asjas tarwis, ja seega ei ole mina Wabariigi Walitsusele ka mingisuguse ettepanekuga esinenud. (K. Einbund, põl.: Mis w a h e s e a l o n ?)

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Holberg'il.

J. Holberg (põl.): Täna sees „Waba Maas“ Riigikogu wiimase koosoleku kirjelduses leiame järgmist: „Aruandja sotsiaaldemokraat L. Johanson seletab, et eelnõu peaponent K. Tamm lugenud ainult „Kaja“ Mart Raua arwustuse hoolekandeseaduse kohta maha. Kuid artikkel ilmunud juba enne seaduseelnõu arutamist komisjoni, ning töökaitse komisjonis on kõik artiklis puudustena tähendatud küsimused läbi arutatud. Peab siis Linnamägi'le ja Holberg'ile wäikese noomitusepistli nende waadete pärast sohilaste küsimuses“. Pean ütlemä, mul oli au härra Johanson'i stenogrammi läbi waadata ja mina leidsin, et härra Johanson ei ole minule mingisugust epistlit lugenud. Mina ei ole ka hoolekandeseaduse juures sõna wõtnud ja sõna „sohilapsed“ iialgi tarwitunud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Johanson'il.

J. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Kuigi mina ülearuseks pean ajalehtede sõnumite õiendamist, sest minul on wäga hästi teada, kuidas ajalehte tehakse, siiski, et härra Jürman

siin üht sõnumit on õiendanud, mis ka mind puudutab, sellepärast wõtan mina ka sõna, sest kui mina jätaks siinkohal sõna wõtmata, siis wõidakse sellest järeldusi teha, nagu oleksin mina sellega, mis lehes ilmunud, täiesti rahul. Nii olen mina sunnitud ka üht ajalehe sõnumit õiendama. Siin on öeldud, et minu arwamine rahaasjanduse komisjonis olla järgmine olnud, nimelt tulla igaühele luba anda asundustalusid niipalju kokku osta, kui keegi seda suudab. (K. Einbund, põl.: Missuguses lehes on see öeldud?) „Waba Maas“, samas sõnumis, mida õiendas härra Jürman. Mina ei ole seda öelnud, küll olen aga mina komisjonis julgenud tõendada, et olen selle paranduse wastu, mida Teie, härra põllutööminister, tegite ja milles lubatakse põlisele pidamisele ainult need kohad, kus asunikul on juba maja ja laut olemas. Mina sarnast piiramist, kui asundustalude kokkuostmise takistust, ei tunnista ja pean seda isegi rahwamaajanduslikult wäga kahjulikuks, sellepärast, et selle läbi sunnitakse hooneid sinna ehitama, kus tarwis ei oleks. Teiseks on see iseäranis kahjulik wäiksetele maapidajatele, nagu näiteks endistele mõisatööliste, kellel ei ole jõudu esimestel aastatel hooneid üles ehitada ja enestele selle läbi maad põliseks tarwitamiseks saada. Sel koosolekul jäin mina küll hääletamisel erapooletuks, aga „Waba Maa“ rahuldamiseks wõin öelda, et mina edaspidi selle põllutööministri ettepaneku wastu hääletan.

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (tõer.): Austatud Riigikogu liikmed! Minul ei ole õigust isikliku sõnawõtmise all waidlusesse astuda, kuna aga need märkused, mis tehtud sellel kõnekoosolekul, puudutawad lehte, kus mina wastutaw toimetaja olen, siis wõin ma tähendada, omast isiklikust seisukohast, et need teated, mis siin ette kantud, on tulnud meie lehte komisjoni liigete poolt. Weel täna sel koosolekul on minule teatawaks saanud nii komisjoni liigete, kui ka walitsuse esitaja poolt, et see informatsioon, mida härra Jürman siit kõnetoolilt andnud, ei wasta sellele, mille tema komisjonis esitanud on. (A. Jürman, põl.): Aga täiesti w a s t a b ! „Waba Maa“ w a l e t e a t e d .) Minu isiklikuks püüdeks lehe

juures on alati olnud asja erapooletult walgustada, ja kui komisjoni liikmed on asja walesti walgustanud, siis olen mina alati walmis, kui tarwis, asja parandama. Kui härra Jürman peaks minule ettepaneku tegema teatud sõnumit õiendada, siis wõite kindel olla, härra Jürman, et ma Teie kirja sõnasõnalt lehte panen. Teie talitate aga ise, kahjuks täiesti teisiti, nagu rkl. Jõeäär hiljuti tunnistama pidi.

Juhataja **J. Tõnisson**: Fakti- seks märkuseks on sõna rkl. Martna'l.

M. Martna (sd.): Mina wõtsin mainitud rahaasjanduse komisjoni koosolekust osa ja wõin kinnitada, et härra Jürman'i seletused üldises joones täitsa tõele wastawad.

4. Wabariigi Walitsuse wastamine O. Köster'i küsimise peale piiritusetööstuse asjus.

Rahaminister **O. Strandman**: Härra Köster'i küsimise I punkti kohta on minul au Wabariigi Walitsuse nimel

teatada, et tänawu kewadel riigi arwele wõetud piirituswabrikutest ainult need kasutamisele tulewad, mis läinud aastal töötasid.

Teise punkti kohta wõin seletada, et tulewane piirituswabrikute wõrgukawa praegu arutamisel on.

Kolmandas punktis ette pandud küsimise peale teatan, et läbipõletatava piirituse kwantum on ära määratud keskmiselt 150.000° wabrikule, piirituse hind aga lähemas tulewikus määratakse pärast seda, kui kõik teated kohtadelt aktsiisi peawalitsusse jõudnud.

5. Wabariigi Walitsuse wastamine O. Gustawson'i küsimise peale Kirepi mõisa maadleidnud wäärnähtuste selgitamise kohta.

Põllutööm- nister **A. Kerem**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esimese küsimise peale, kas on põllutööm- nister Kirepi mõisa inwentaari ärawe-

damise ja selle mõisa majapidamise ettetunnud teiste wäärnähtuste kohta käiwa arupärimise peale wastamise puhul läinud aastal antud lubadust täites algatanud tähendatud wäärnähtuse selgitamise koha peal? Stenogramm, mis lubadusest räägib, käib nii: „Kas mõned ametnikud nende wäärnähtuste sisse segatud on wõi mitte, igata-

hes wõin ette kinnitada, et kui siin midagi sellesarnast ilmsiks peaks tulema, siis wõtab ministeerium kõigekarmimate abinõudega need ametnikud wastutusele, kes oma ametkohustuste loiult täitmisel wõi muul wiisil on lubanud wäärnähtusi tekkida. Aga praeguste andmete põhjal ei ole ministeeriumil olemas neid aluseid, mis põhjal nüüd ühte wõi teist ametnikku tuleks wastutusele wõtta“. Nii kõlab antud lubadus sõnasõnalt.

Eriti kohapeal juurdlust alustada, ei ole minu poolt sel korral lubatud ja wõin ka täna kinnitada, et selleks tarwidust ei ole, sest kõik need asjaolud, mis süüdistuse iseloomu kannawad, on edasi läinud prokurööri wõimkonda ja kui kaugele seal on juurdlustega jõutud, minul täpseid teateid ei ole, nii palju wõin aga kinnitada, et see asi on käigus ja põllutööm- nisteeriumilt on teateid hiljuti selle juurd- luse asjus nõutud.

Mõned asjaolud, mis praegusel korral selgemad on, kui sel juhtumisel, kui mina arupärimise peale wastasin, lasewad oletada weel kindlamini, et ministeeriumi ametnikkude hulgas kuritegewust tõendada ei saa. Wõiks wahest rääkida lohakusest, mis karistataw oleks distsiplinaar korras, kuid kahjuks ei ole minul wõimalik ka seda ette wõtta, sest üks osalistest on koguni surnud, ja teised ei olnud sel ajal enam ametis, kui mina põllutööm- nisteeriumi juhtimisele asusin.

Arupärimises räägiti ka lubata metsaraiumisest, mida selleaegne metsnik Simm on korda saatnud. Sellele on täiesti seaduslik käik antud põllutööm- nisteeriumi ametnikkude poolt, ja käesolewa aasta septembrikuus on ühes osas kohus lõpuliiku otsuse teinud wälja mõistes Simm'ilt 10.392 mk. puude hinda ja 20.724 mk. trahwi ja teise protsessi juures ka trahwi 300 mk. ja kohtukulused 200 mk. Peale selle on weel ministeeriumil tsiwiilnõudmine ees.

Sellega oleks see küsimus wastatud.

6. O. Gustawson'i küsimine haridus- ministrile täienduskoolide toetamise kohta Pärnu- maal ja haridus- ministri wastamine küsimise peale.

O. Gustawson (is.) (loeb): Palun haridusministrilt wastust:

1. Millistel moti- widel on haridusmi- nisteerium keeldu- nud käesolewal aastal määramast Pärnu

maakonna kooliwalitsuse poolt palutud toetusraha kolme täienduskooli käimapanemiseks Pärnumaal — 75.000 marka iga kooli kohta?

2. Mil põhjusel on haridusministeerium võimalikuks leidnud samal ajal toetada kolme täienduskooli, näiteks Järwamaal, määrates igale koolile 100.000 marka toetusraha?

3. Missuguste põhimõtete järele üldse talitab haridusministeerium täienduskoolidele toetusrahade määramisel?

Haridusminister H. B. Rahamägi: Läänud aastal aprillikuus palus Pärnu maakonnawalitsus 3 täienduskooli jaoks toetussummat, tema ei palunud mitte kooliõpetajate palkadeks, selleks saab tema riigi käest haridusministeeriumi kaudu 50%, waid tema palus toetust klassiruumide sisseadmiseks, kantseelikuludeks, teenijate peale jne. — see tähendab, kooli välispidisteks majanduslikkudeks kuludeks. Selle jaoks ei luba toetust anda wastaw määrus, mis „Riigi Teatajas, 1922 a. nr. 71 § 5 all on ilmunud. Seal seisab nimelt, et maakonnawalitsused annawad toetust wallawalitsustele täiendusklasside sisseadmiseks, wõi wõtawad kõik kulud oma kanda. Järwamaa palus aga oskusklasside ja puu- ja rauatöökooli sisseadmiseks toetust 300.000 marga suuruses ja see palwekiri leidis tähelpanu. Et sellele palwele wastu tulla, oli samal aastal asutatud komisjon, millest muuseas osa wõtsid põllutööminister, töö-hoolekandeminister ja rahaministri esitaja; nende otsuste peale wõeti eelarwesse oskusklasside sisseadmiseks 300.000 marka kõigi Järwamaa koolide peale. Mis puutub tänawu aastasse, siis on haridusministeerium üles wõtnud summad ka Pärnu maakonna täiendusklassi sisseadmise jaoks, neile oskusklasside ilme andes, kuid rahaministeeriumis tõmmati need summad maha, juhtides tähelpanu just selle peale, et „Riigi Teatajas“ on wastaw määrus, kus teatatakse, et täiendusklasside sisseadmiseks ei saa mitte summasid anda. Iga tahes katsub haridusministeerium asja nõnda korraldada, et täiendusklassid ei oleks üldise haridusliku ilmega, waid oskusklassid. Nii kaua, kui nemad kannawad üldhariduslikku ilmet, ei saa haridusministeerium nende sisseadmiseks summasid määrata.

7. Koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liigete J. Jürna ja J. Welt'i wahiallawõtmise asjas.

Koosseisu komisjoni aruandja J. Te- man t: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ettepanek on teile kätte saadetud, ja härra siseministri põhjendus on selle ettepaneku sees. Sellepärast ei julge ma seda kordama hakata, mis see ettepanek eneses sisaldab. Ma julgen ainult mõne asjaolu peale teie tähelpanu juhtida, mida selles ettepanekus ei ole, aga mis asja juurdluse ajal ilmsiks on tulnud. Rkl. Jürna, kellesse see ettepanek puutub, on ise järgmist seletust andnud, kui ta üle kuulati 27. augustil 1924 a.: „Et mina 3. augustil rongikäiguks ettevalmistusi tegin juba enne sellekohase luba saamist, leian, et olen wastawatest määrustest seega üle astunud ja tunnistan enese süüdlaseks, kuid lisan juurde, et mina ei ole ettevalmistuse tööde tegemisel mitte ette valmistanud rongikäigu jõuga läbiwõimist, waid heatahtlikku ja rahulikku meealewaldust.“ Pärast on ta weel üle kuulatud, ja siis on ta järgmise seletuse andnud ülekuulaja sõnade järele: „Kui ma ülekuulamist lõpetasin, sai Jürna jutukamaks, ja kui ma küisisin, miks ta ise rongikäigust osa ei wõtnud, wastas Jürna naerdes: no jah, kas ma siis nii loll olen ja ennast uulitsale toon ning enese politseist kinni lasen wõtta. Tean, et teie seda pikisilmi ootate, et mind siis kerge waewaga puuri pista. Mina waatasin töölistemajast niikaua asja pealt, kui juba arwasin, et siin asi mitte enam heaga ei lõpe, ning lasin warakult jalga, teades, et minu sealoleku ajal oleks ka mina pidanud 5-dasse jaoskonda minema.“

Siseministri esitise arutamisel tehti komisjonis kaks ettepanekut.

Et mõlemad ettepanekud, härra Ast'i ja Soots'i omad, kumbki 5 häält poolt ja 5 häält wastu said, esitab koosseisu komisjon Riigikogu kodukorra § 29 põhjal mõlemad ettepanekud Riigikogule otsustamiseks.

W a r i a n t I:

Riigikogu, ära kuulates siseministri esitise — Riigikogu liigete J. Jürna ja J. Welt'i wahiallawõtmiseks nõusolekut awaldada, otsustab Riigikogu liigetele Johannes Jürna'le ja Jaan Welt'ile siseministri poolt 5. septembril 1924 a. määrata

tud kahekuulise wangistuse ärakandmise põhiseaduse § 49 alusel edasi lükata kunni II Riigikogu wolituste lõpuni.

W a r i a n t II:

Riigikogu, ära kuulates siseministri esitise Riigikogu liigete J. Jürna ja J. Welt'i wahiallawõtmiseks nõusolekut awaldada, otsustab põhiseaduse § 49 alusel nõusolekut awaldada Riigikogu liigete Johannes Jürna ja Jaan Welt'i wahiallawõtmiseks nende siseministri poolt 5. septembril 1924 a. määratud kahekuulise wangistuse kandmiseks.

K. Ast (sd.): Wäga austatud härrad Riigikogu liikmed! Käesolew ametwõimude nõudmine on ainukene sellesarnane Eesti parlamendi ajaloos. Senniajani on meil Riigikogu liigete wäljaandmise küsimusi kohtuwõimude ettepanekul otsustatud pärast seda, kui nende kohta embkumb, kas raskes süüteos on uurimine algatatud, wõi jälle, kui nad süüdi on mõistetud, ja sellekohane kohtuotsus täide läinud. Käesolewal juhtumisel nõutakse 2 Riigikogu liiget wälja administratiiw-wõimude poolt pealepandud karistuse puhul. Ma püüdsin selgusele jõuda, kuidas waadatakse teistes maades sarnaste nõudmiste peale, kas on mõeldaw näiteks Prantsusmaal wõi Saksamaal rahwaesitajate wäljanõudmine administratiiw-korras pealepandud karistuse puhul. Pean tunnistama, et ma ei leidnud mitte sellekohaseid pretsedente; nähtawasti on seal asjast nii aru saadud, et üldse mõeldaw ei ole rahwaesitajat, kelle kohta immuniteedi õigus maksab, administratiiw-wõimude poolt karistada ja wälja nõuda. Ainukene riik, kus administratiiw-wõim sellekohaseid pretensioone on sõandanud awaldada, oli Wene tsaariaegne riigiwõim II riigiwolikogu ajal, kus 2 sotsiaaldemokraatide rühma liikme kohta, kellele tolleaegne Peeterburi linnapealik administratiiw-karistuse, kuigi ainult rahalise karistuse, peale oli pannud, nõudmine saadeti, et sisse nõutaks kahe tähendatud liikme käest wastaw summa, ükskõik kas palgast wõi mõnel muul teel. Kuigi küll tol ajal riigiwolikogu juhatus Wenemaal 17. oktoobri erakonna meeste käes seisis, ei leidnud isegi see juhatus wõimaliku olewat gorodonatshalniku, ehk linnapealiku paberile käiku anda, waid ta saatis selle põlastusega tagasi. Ja kogu ausameelne ajakirjandus, wälja arwatud ainult

„Semshstshina“ ja ametlik „Rossia“, tunnistasid Peeterburi linnapealiku tegewuse õigeaks: teised mõistsid selle hukka.

Mina ei tea, kas peaks siis Eesti wabariik Euroopa mandril selles küsimuses, nimelt parlamendi liigete isikupuutumata küsimuses, uusi teid rajama hakama. Kui meie wõtaksime enese peale sarnase julguse, ei tea, kas oleks see meie parlamendile ja meie riiklusele tõepoolest kasulik. Enne kui meie, austatud härrad, selle küsimuse otsustame, peaksime meie küll, seda silmas pidades, et Lääne-Euroopa seltskondlikus arwamises, kus rahwasaadikute isikupuutumatus ehk immuniteet wälja on kujunenud ja põhjendust leidnud, sarnane administratiiw-wõimude tegewus üldist hukkamõistmist oleks leidnud ja seltskonna enesetunnet oleks haawanud, — peaksime meie küll käesolewat konkreet küsimust otsustades, endale selgeks tegema, kas on lubataw, kas saame meie kinnitada, et rahwasaadikuid, rahwaesitajaid karistatakse administratiiwisel teel wangistusega, mille täidesaatmine enesega kaasa tooks nende, kui rahwaesitajate eitamise. Juba wahelhüüetetest wõib aimata, et Eesti parlamendi wõiks libedale teele wiia asjaolu, et karistus käib kommunistide kohta. Kommunistid on meie riigis oma ülespidamisega sarnasele teele astunud, et neid wäga raske kaitsta oleks. Ja mina kardan, et just see asjaolu, et administratiiw-karistus on kahte kommunistliku rühma liiget tabanud, wõib asja õiget otsustamist segada. Kui see juhtuks, siis oleks see ometi kommunistide wõit. Kul teie ainult selle eeldusega, et karistatud on kommunistid, sanktsioneerite administratsiooni nõudmise, ja annate rahwaesitajate karistamiseks wõimaluse, siis olete teie otsekohe, wastu tulles kommunistidele, ise aidanud wäga walusast wõi tuntawast kohast tabada meie õiguslikku korda. Ma luban teile nimetada, et pärast mind kawatseb kõnetooli tulla kommunistide rühma liige Luts. Kui tema minu pingist mööda läks, siis ütlesin minna talle: „Armas inimene, ärge minge putrama, sest oma kõnega awitate Teie kahtlemata oma kaht kaaslast Riigikogust wälja heita.“ Tema wastas: „Sotside kaitset meie ei waja.“ Ja kuma sealt poolt asja peale nii waadatakse, siis wõib ju ka oodata, et sealt kaitse sarnasel kujul järgneb, et see mitte kaitse ei ole, waid prowokatsioon Riigikogule. Kuid

mina luban endale teid hoiatada, austatud Riigikogu liikmed, et teie ennast sarnasest asjaolust, et meil tegemist on kahe kommunistiga, mitte ei laseks eksitada, waid püüaksite õiglaselt seisukohta wõtta ja küsimust kui rasket, põhimõttelikku ning kaalumiseväärilist küsimust otsustada. (M. Juhkam, tõer.: Wäga õige!) Kui meie sellele seisukohale asume, et administratiiv-wõimul on õigus Riigikogu liikmeid karistada administratiiv-korras, siis oleme meie sellesamaga oma parlamendi liigete isikupuutumatus muutnud täielikuks fiktsiooniks, iseäranis weel siis, kui administratiiv-karistus peale pannakse poliitiliste süütegude eest.

Oleks enam-wähem arusaadaw, kui jooitud oleks tänawale ilmumise eest administratiiv-korras karistatakse, oleks ka arusaadaw, kui karistus sünniks näiteks raudteel korra rikkumise pärast, poliitilises asjas aga ei tohiks ühegi isiku heaksarwamine maksew olla, waid wõib otsuseid teha ainult kohtulik uurimine ja kohtulik asjaajamine. Kui Riigikogu liigete wastu poliitilise süüteo asjus leiti tarwilikuks süüdistust tõsta, siis oleks pidanud selles asjas kahtlemata korrapärane juurdlus toime saadetama ja kohus oma seisukoha awaldama. Kui aga administratiiv-wõim heaks arwab Riigikogu liikmeid poliitilist iseloomu kandwa süüteo eest karistada, siis kaob igasugune enesekaitse wõimalus, siis wõib see osa rahwaesitusest, kelle käes enamus on, alati ja igal ajal neid kõrwaldada, kes parlamendis seisawad wastasrinnas ja kelle esitajaid mitte walitsuses ei leidu. Kordan weel, et niisugusel korral muutuks parlamendi liigete isikupuutumatus täielikuks fiktsiooniks.

Meie põhiseadus igatahes ei ole mõelnud parlamendi liigete puutumatus kui fiktsiooni, waid kui tõsiasja, mida parlament ise austaks, ja mida riigikodanikud kaitsewad. Sellepärast näib küll, et mingisugust wõimalust käesolewal juhtumisel ei ole, olgugi, et wäljanõutawad on kommunistid, administratiiv-karistuse täidesaatmiseks, sest sellesamaga kaotaksid Riigikogu liikmed oma õigused. Aga kas sel juhtumisel, kui meie asuksime sarnasele seisukohale, et administratiiv-wõimude poolt peale pandud karistusi õigustada tuleb, wõi et administratiiv-wõimudel on õigus karistusi Riigikogu liigetele peale panna, kas sarnasel juhtumisel peame endale küsimuse ette seadma, kas

wõime meie praegu Riigikogu liikmeid neile peale pandud karistuse puhul wälja anda? Koosseisu komisjonis seletas härra siseminister, et temal ei olnud nende kahe Riigikogu liikme — Jürna ja Welt'i — kohta sarnast süüdistusmaterjaali, et oleks saadud tähendatud Riigikogu liikmeid kohtu kätte anda. Nemand on aga siiski siseministri teades süüdi, ja sellepärast on minister neid karistanud. (Siseminister Th. Rõuk: Ei ole öelnud! O. Gustawson, is.: Täpselt nii!) Härra siseminister kuulab praegu minu seletusi pealt ja kui tema leiab, et ma ei ole tema mõtteid täpselt edasi andnud, siis on tema jaoks muidugi kõnetool waba. Aga mina appelleerin nende koosseisu komisjoni liigete poole, kes tolle seletuse andmise kaasa elasiid ja kes wist wõiwad tõendada, et siseministri seletus just sarnane on olnud: „Mul ei olnud süüdistusmaterjaali nende karistamiseks ja nende kohtu kätte andmiseks, aga mina tunnen, et nad süüdi on, mispärast määrasin neile administratiivkaristuse.“ Waadake, niisugusel kujul on rahwaesitaja peale administratiiv-korras karistus langenud. See on ometi, kui mitte rohkem, siis täitsa lubamatu otse hukkamõistetaw nähtus. Sarnast karistuswiisi Riigikogu oma autoriteediga lubada ei tohi.

Edasi oleme meie waremalt, nimelt kahel juhtumisel, kus Riigikogu liikmed on kohtu poolt karistatud, aga kus see karistus on olnud wäikene ja ei ole mitte järgnenud häbistawate süütegude eest, wõimaliku leidnud olewat wastawalt seadustele karistust edasi lükata kunni Riigikogu liikme wolituste lõpuni. Kas käesolewal juhtumisel ei ole karistumäär kuigi kõrge, nimelt kahekuune wangistus. Kui meie oma poolt luba annaksime neid isikuid wangistada, siis meie suurendaksime karistust mitme wõrra, wõttes karistatult tähtsama õiguse, nimelt õiguse, olla Riigikogu liige, kuhu teda on walitud. Teiseks ei ole ka nende süütegu mingil juhtumisel sarnaste liigist, mida wõidaks kvalifitseerida kui häbistawat. Meie teame ainult seda, et nad on koosoleku kokkukutsujad, kuid mingisuguseid andmeid ei ole, et nad oleksid korraldanud politsei wastu lööminguid, wõi et nad ise oleksid sellest osa wõtnud. (E. Weberman, rhsw.: Härra Ast, kas nende loosungid olid Eesti rahwaesitajale häbistawad?)

Missugused? (E. Weberman, rhsw.: Need, mis koosolekul üles seati.) Mina ei tunne neid loosungid, ei ole meid nendega tutvustatud ka koosseisu komisjonis; igatahes ei olnud need loosungid sarnased, et „tõtake tänawale ja andke pihta“. Igatahes nende süütegu kandis puhtpoliitilist iseloomu, kui siin üldse süüteost juttu võib olla, aga poliitilist süütegu ei saa arwata häbistawate süütegude hulka. Kui meie waremalt isegi kohtuotsuse puhul oleme võimalikuks pidanud, kahte asjaolu arwesse wõttes nimelt, et karistumäär on wäike ja teiseks, et süü ei kuulu häbistawate süütegude hulka, karistust edasi lükata kunni wolituste lõpuni, siis oleks otse weider, kui meie nüüd ainult sellepärast, et wäljanõutawad on kommunistid, oma seisukoha muudame.

Kuid need seletused, mis mina siin lõpuks andsin, ei ole mitte tähtsad, waid kõigetähtsam on ikka põhimõtteline osa käesolewas küsimuses: kas on õige ja demokraatliku korra põhimõtetega sobiw ja kas on üldse wastuwõetaw, et rahwaselitajad, kelle kohta on maksew immuniiteedi õigus, karistatakse administratiivkorras, ja karistatakse ainult sellepärast, et wõimudel, kes neid karistada soowiksid, küllalt materjaali ei ole, et nende wastu kohtulikku uurimist algatada. Ma kordan weel, kui meie sarnasele libedale teele astume, siis oleme tulewiku jaoks loonud seisukorra, kus meie ei tea, millega see asi lõppeda võib. Mina wõin, kätt südamet peale pannes, öelda, et kui käesolew wäljanõudmine oleks käinud näiteks põllumeestekogude rühma meeste kohta, siis oleksin mina wõtnud täpselt samasuguse seisukoha, kui praegu, ja sellepärast on minul täielik moraalne õigus appelleerida Riigikogu poole ja koputada Riigikogu liigete enesetunde pihta, sest meil tahetakse asuda sarnasele wildakale teele ja luua sarnast wildakat pretseidenti, mis tulewikus hädaohlikuks võib kujuneda. Kui nüüd hääletatakse nende kahe rahwasaadiku wäljaandmise poolt, siis peetagu meeles, et asjaolud wõiwad ka teisiti minna, ja siis on meil moraalne wõimalus ära wõetud ennast kaitsta. (E. Weberman, rhsw.: Kui kommunistid etteotsa saawad, siis olete Teie esimene sein ääres!) Kommunistid ei saa Eesti wabariigis etteotsa, aga kui nad saaksid, siis ei maksa Eestis enam õiguslik kord. Kui

Teie sellest eeldusest wälja lähete, et kommunistid ei wääri mingisugust kaitset, et kommunistid seal riigis, kus wõim nende käes, on ära tapnud kõik õiguslikud normid, siis on sellel wäitel ainult nii palju õigust, et kommunistidel puudub moraalne õigus nõuda kaitset demokraatlikult korralt, mida nad ise pealegi eita wad. Meie aga tunnustame ometi demokraatlikku korda ja meie ei saa ennast paarist wõi ka mitmest kommunistist lasta wedada libedale teele sarnasel moel, et meie ka ise asuksime, nagu nemadki, demokraatliku korra eitamisele. Selles seisab küsimus, ja sellepärast loodame meie, et käesolewas asjas Riigikogu ainuõigele seisukohale asub — nimelt, et administratiivkorras pealepandud karistusele tema oma liikmeid wälja ei anna, küsimata, kas need on kogupõllumehed wõi kommunistid, waid et igal niisugusel juhtumisel, kus administratiiv-wõim Riigikogu liikmeid karistama asub, Riigikogu kindlalt sellele wastu hakkab. See otsus oleks juhtnööriks tulewikus meie siseministritele, ükskõik missugusest rühmast nad ka ei oleks. Sellepärast teen kahe sotsialistliku rühma nimel ettepaneku, et nõudmine Riigikogu liigete Jürna ja Welt'i wäljaandmise asjus tagasi lükataks.

Siseminister Th. Rõuk: Härrad Riigikogu liikmed! Ma tahan ühe asjaolu peale tähelpanu juhtida, ja just selle peale, et härra Ast murrab lahtistest ustest sisse. On absurd, kui konstitutsiooni põhjal walitud parlamentaarne siseminister kui sarnane wõiks üht wõi teist Riigikogu liiget wahialla wõtta. Arusaadaw, et seda ei wõi olla, sest see ei ole üheski konstitutsioonis ette nähtud. Mina palun aga härrasid Riigikogu liikmeid mitte ära unustada, et meil on siseminister ühes sellega ka kindral-kuberner, tähendab, siseministril on need õigused, mis enne olid kindral-kuberneril... (M. Martna, sd.: Wäga õige, ja — meil on weel kindral-kuberner!) Härra Martna, neid õigusi ei ole mina mitte enesele palunud, ei ole neid ka enesele wõtnud, waid need õigused ja kohused on minu peal, ja mina pean nende järele tegutsema. Sellepärast ei ole mina mitte kui Riigikogu poolt walitud siseminister, waid kui kindral-kuberner talitanud, ja see seisukoht on hoopis teine. On õige, et minul kui siseministril see õigus puudub, aga sarnane kohus

on minule peale pandud kui kindral-kubernerile. Mina tahaksin teada, kas siseminister kui kindral-kuberner peab karistama neid inimesi, neid noori lapsikuid inimesi, kes loopisid politseid kiwidega, aga neid ässitajaid, sellepärast, et nad Riigikogu liikmed on, ei tule karistada? Sellest seisukohast mina sugugi aru ei saa. Muidugi, teine asi on see, kuidas wälja anda, see on sisuline küsimus ja sellele wastan mina pärast. Aga sellest seisukohast katsuda süüdistada siseministrit kui sarnast, kui Riigikogu poolt walitud ministrit, ei ole mingit põhjust. Siin ei ole mitte tegutsenud siseminister, waid kindral-kuberner. (M. Martna, sd.: Siis oli kindral-kuberner komisjonis, aga mitte siseminister.)

E. Luts (ühw.): (Segased wahelhüüded. Mära. — E. Weberman, rhsw.: Moskwa esitajad!)

Juhataja J. Tõnisson: Palun rahu! Sõna on rkl. Luts'ul. (Segased wahelhüüded.) Riigikogu liikmed Gustawson ja Tallmeister, ma palun omawaheliste waidlustega mitte Riigikogu liigete kõnet segada, palun rahu.

E. Luts (ühw.): Härra kindral-kubeneri korraldusel nõutakse täna jälle kaks töörahwa esitajat Riigikogust wälja. Ei ole midagi imestada, sest ei ole see ju esimene kord, waid niisugused asjad korduwad ja korduwad juba selle Eesti Riigikogu algusest. Töörahwa esitajad, kes julgewad... (E. Weberman, rhsw.: Mis Teil Eesti rahwaga tegemiston? — J. Soots, põl.: Kas Eesti wõi Wene esitajad?) Eesti ikka, Teie olete praegu Eesti Riigikogus.

Töörahwa esitajad, kes julgewad praeguse korra pahesid silmawalgele tuua ja ära näitawad, et praegune walitsus töörahwa seisukorda parandada ei suuda, ja et töörahwale ikka suuremad maksud peale pannakse ja tema järjest suuremasse wiletsusse tõugatakse, neid töörahwa esitajaid katsutakse igal puhul ja igal wiisil, kuidas aga wõimalik, Riigikogust kõrwaldada. (E. Weberman, rhsw.: Aga kes kõrwaldas Nannilson'i, rääkige sellest.) Noh, Teil on ju politseid — kriminaalpolitsei, kaitsepolitsei ja weel wälispolitsei olemas, las need uuriwad. (E. Weberman, rhsw.: Sellepärast tuleb

teid igalt poolt wälja ajada.) Seda teeb politsei wõi kindral-kuberner siseminister muidugi.

Sellesama mõttega tahetakse praegu ka töörahwa esitajaid Jürna't ja Welt'i kõrwaldada, kes kodanlise korra paiseid päewawalgele toowad, et siis kodanlusel oleks parem oma praegust poliitikat jätkata. Kaitsepolitsei sepitseb praegu igapäew plaane, kuidas saaks töörahwa esitajaid kõrwaldada, sest kui nad mitte seda ei tee, siis wõetakse neilt leib ära. Neil töörahwa esitajail — Jürna'l ja Welt'il — keda siin täna tahetakse Riigikogust wälja anda, ei ole samuti süüdi, kui neilgi, keda siit Riigikogust töörahwa esitajate hulgast ennemgi wälja on antud. Õige imelik näib aga see olewat, et täna siin sotsid ja metsotsid, wõi nagu nad ise endid nimetawad — ühendatud sotsialistid, tulewad töörahwa esitajaid kaitsma.

Juhataja J. Tõnisson: Palun ebakõlblikud ütelused jätta.

E. Luts (ühw.): Kuna siin wiimasel ajal sotsid teatasid, et nemad enam kätt ei tõsta töörahwa ühise wäerinna liigete, wõi nagu, kuidas nad ise nimetasid — wennatapjate wäerinna liigete, kaitseks,... (Hüüded pahemalt poolt: Wäga õige!) ...siis on see weel imeikum, et teie oma lubadust ei pea ja teie ajate, nagu öelda, kaheotsaga poliitikat. Enne räägite, et teie ei kaitse ja siis tulete rääkima, et kaitsete. (K. Wirma, sd.: Teie kumbki ots ei jäksa mõelda.) Ma arwan siiski, et palju rohkem kui Teil.

Juhataja J. Tõnisson: Palun mitte wastastikku haawawaid ütelsi tarwitada.

E. Luts (ühw.): Igatahes töörahwa esitajad sotside kaitset ei tarwita, see on kindel. (L. Johanson, sd.: Mis on Teil töörahwaga tegemist?) Igatahes, kui Riigikogu enamus siiski töörahwa esitajad wälja annab... (J. Piiskar, is.: Aga kui järsku wälja ei anna?) ...siis pidage seda ka meeles, et ükskord töörahwa esitajad nende wäljaandjatega samuti talitawad. (E. Weberman, rhsw.: Kommunistid wälja! — M. Martna, sd.: Meie kaitseme ka Teie õigusi, härra Weberman, kas Teie sellest aru ei saa? — E. Weberman,

rhws.: Täna wäga, ma ei waja Teie kaitset.)

Juhataja J. Tõnisson: Palun rahu! Kõneleja on siin ähwardanud, ilma et mina tema sõnu oleksin kuulnud. Sellepärast hoiatan ma teda ja kutsun korrale. (J. Wain, sd.: Wähe küll, kuul kehasse ja siis ka korrale kutsuda! Nanilsoni mõrtsukaid korrale kutsuda! — E. Weberman, rhws.: Teie tahate, et nemad siin edasi istuwad! — J. Wain, sd.: Siin on teine küsimus otsustamisel, siin räägitakse rahwasaadiku õigustest. — E. Weberman, rhws.: Kui mina riigiwastane olen, siis andke ka mind wälja! — L. Johanson, sd.: Kus meie teame, kas Teie olete riigiwastane wõimitte! — M. Martna, sd.: Nii kaua kui Teie Riigikogu liige olete, olete Riigikogu liige.) Riigikogu liikmed, ma palun rahu!

K. Einbund (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma ei tahaks mitte härra siseministriga waidlusesse astuda wõimaluste üle lahutada siseministri ja kindral-kuberneri funktsioone, kuigi ei saa tähendamata jätta, et meie Riigikogu poolt walitud siseministri funktsioone üheski osas kuidagi eraldada ei saa. Need on kui terwik, mis seadustega tema kätte on antud.

Minnes käesolewa küsimuse juurde, ei saa tähelpanu juhtimata jätta nende iseäralikkude asjaolude peale, mis ühenduses selle küsimusega. Nimelt esimest korda meie parlamendi ajaloos wõtame otsustamisele Riigikogu liikme wäljaandmise küsimuse selles korras, nimelt Riigikogu liikme wäljaandmise küsimuse administratiiv-karistuse tagajärjel. Wõib olla, meie oleme raskendatud otsusetegemisel sellepärast, et meie otsus näib sihituna kommunistide wastu, kelle wastu teatawalt meil on ühine ja kindel wäerind, kui meie riigi waenlaste wastu ja kelle wastu meil on ühine wäerind kõigi nende tegude tagajärjel, mis senni ilmsiks on tulnud, alates kõigewähematest korra üleastumistest ja lõpetades Nanilsoni tapmislooga, mis iga tõsise Eesti kodaniku ja eestlase hinge wärisema paneb niisuguse teo üle. Sellepärast, wõib olla, on raske otsustamisele wõtta käesolewat küsimust. Aga wõitluses ka riigi waen-

laste wastu ja wõitluses poliitiliste erakondade wahel, ei saa ometi unustada teatud põhimõtteid ja teatud printsiipe, teatud algprintsiipe, mis parlamendi liikmest teewad parlamendi liikme. Ja sellepärast arwan, keegi mitte minule isiklikult ja keegi ka mitte minu rühmale ei saaks niisuguseid etteheiteid teha, et meie ühelgi sammul oleme üldse wõi eriti mõnes asjas kommunistide poolt olnud, wõi tahaksime nende poolt olla. Meie waatame nende, kui kõige suuremate Eesti riigi waenlaste ja kui kõige hädaohtlikumate Eesti riigi wastaste peale. Wõime weel rohkem öelda, et meie peame pidama ja tunnistama neid Eesti riigi kuku-tajateks. Aga kui makswate seaduste järele kommunistlikul rahwasaadikul on wõimalik-parlamendi tulla ja öelda enese kohta, et tema on rahwasaadik, siis ütleb see ometi meile ka midagi, ja peab tarwitama ka nende juures neid põhimõtteid, neid üldpõhimõtteid, mis parlamendi liikmest teewad parlamendi liikme. Ilma nendeta, kui meie nendest kinni ei pea, ei ole tõsist parlamenti. Sellepärast minule näib, et meie ei saa praegusel korral iseäralikka, — ma olen praegu otsekohene ja pean ütleva, et meie ei saa praegusel korral iseäralikka etteheiteid teha ka walitsusele. Meie teame, et walitsus on kutsutud wõitlema kommunismi ja kommunistide wastu ja peab ütleva, et wõib olla walitsus ühel wõi teisel korral sarnaseks wõitluseks ei wali abinõusid, aga parlamendi kohus on siiski ühel wõi teisel korral öelda, kui kaugele wõib minna ja näidata, milles on piirid. Otsustades tänaste läbirääkimiste järele mulle näib, et küsimuse ulatus ei ole kõigile parlamendi rühmadele mitte weel selge ja wõib olla, et isegi kõik rühmad ei ole suutnud seda päewakorra-punkti põhjalikult arutada. Ei ole ette arwatud, kui suure põhimõtteliku ulatusega küsimus see on. (M. Martna, sd.: Seda ulatust selgitas rkl. Ast!) Jah, seda teen ka mina, ja sellepärast näib, et ära hoida ilmaaegseid wastolusid, mis tekkida wõiksid selle küsimuse ümber, teen ettepaneku päewakorra-punkt 4 arutamine täna katkestada ja wõtta see küsimus uuesti päewakorda järgmisel koosolekul, et wõimalik oleks wahepeal kõigil rühmadel ka põhimõttelikumalt selles küsimuses selgusele jõuda ja oma otsus teha. (O. Gustawson, is.: Miks pärast juba järgmisel koos-

olekul, järgmine koosolek on juba homme?) No kunas Teie tahate? (Th. Tallmeister, rhwsw.: Nädala pärast!) Nädala pärast, selle wastu ei ole mul midagi. Teen ettepaneku, wõtta järgmise arupärimise koosoleku päewakorda.

Siseminister Th. Rõuk: Här rad Riigikogu liikmed! Mina ei loe käesolewal juhusel mitte oma ülesandeks arutama hakata põhimõttelikult konstitutsiooni seisukohalt küsimust, kuiwõrd õigustatud niisugune samm parlamentaarses riigis on. Mul oli juba juhus tähendada, et käesolewal korral selle sammu kaitsemisest üldse juttu ei saa olla, sest meil ei ole wastawaid pretседente parlamentlikudes riikides, ja sellepärast oleks küsimuse teoreetiline arutamine pisut üle arune. Hoopis tähtsam on praegu asja tegelik külg. Kui siin ette tuuakse, et ei Prantsuse, Saksa ega Inglismaal sarnaseid pretседente ei ole olnud, siis peab ütleva, et seal konstitutsioon on teine ja seal ei ole sarnast seisukorda, et ühes isikus, näiteks parlamentaarses korras walitud ministris, on ühendatud ka puhtadministratiiv isik. Kui härra Einbund ütles, et siin jaotada ei saa, siis arwan mina, et neid saab ja peab lahutama. Kui walitsuse määrusega kindral-kuberneri peale mingisugused kohustused on pandud, siis wõib niisama hästi seda ka mõne teise walitsuse liikme wõi koguni ametniku peale panna. Ei ole käesolewal juhtumisel sugugi mitte möödapääsemata, et need kohustused siseministri peal peaksid olema. Kui needsamad kohustused mõne teise isiku peale on pandud, siis peab see teine isik nendele ülesannetele wastawalt tegutsema.

Kuid edasi, kui sarnaseid kohustusi ei Inglismaal, ei Prantsusmaal ega Saksa maal ei ole, siis on see täiesti arusaadaw. Ei wõi meie ometi analoogiat tõmmata Inglis-, Saksa- wõi Prantsusmaaga. Ei wõi Prantsusmaal riikliku iseseiswuse küsimus üles tõusta. (M. Martna, sd.: Inglismaal ei ole kindral-kuberneri.) Aga seal on teised administratiiv-isikud ja seal on iseseisew riiklus mitusada aastat wana, ning sellega tuleb arwestada. Meil on iseseiswuse küsimus aga igapäewane asi. Kui meie enese alalhoidmise instinkt palju kõwemini räägib, kui teistel wanadel riikidel — on see arusaadaw. Ja kui see enesehoid-

mise instinkt mitte nii tugew poleks, ja meie mitte nii energiliselt ei tegutseks, siis ei oleks meie ka wäärt iseseiswalt elama. Käesolewal juhtumisel minu isiklikkude arwamiste järele ei wõi meie kuskilt teisest parlamentlikust riigist sarnast pretседenti leida, wälja arwatud administratiiv-korras karistamine Peeterburi gorodonatshalniku poolt. Ei tunne meie teisel sarnaseid pretседente just sellepärast, et meie Wene riigi alla kuulsime, et meil Wene seadused makswad, ja et selles eraldume meie teistest wiimase 200 aasta ajaloo poolest.

Edasi tahaksin käsitada seda seisukorda, missugusesse sattu käesolewal juhtumisel kindral-kuberneri. Oli wäljaastumine. On üldiselt teada, et korrariikmised ette tulid, kisti mõök ära ühel politseiametnikul ja teo pealt tabati hulk inimesi. Nagu teie kuulsite, olid rkl.-ed Jürna ja Welt küllalt kawalad, et mitte wälja minna, waid jäid sisse, et aknast waadata, mis sünnib. (J. Piiskar, is.: Kui Teie oleksite seal olnud, Teie oleksite ka waadanud. — M. Martna, sd.: Kas aknast waatamine ka karistaw on?) Kui nad ainult aknast oleksid waadanud! Aga Teie teate, et nemad ässitajad olid. Kuid ei ole praegu mõtet Riigikogu ees kindlaks tegema hakata, kas nad süüdi on wõi mitte, aga mina tahaksin just seda rõhutada, kui öeldakse, et mina ei olewat komisjonis süüdistust küllaldaselt konstrueerinud, arwan, et siin pisut arusaamatusega tegemist on. Ei saa igal üksikul rahwa suurema kogumise puhul konstrueerida süüdistust iga üksiku osawõtja kohta, ei ole nii palju aega. Aga karistust on tarwis ruttu määrata ja ei ole aega oodata karistuse määramisega, kui sarnane wäljaastumine on olnud, mis üldist julgeolekut ähwardab. Ei ole aega pika juurdlusega selgeks tegema hakata iga üksiku koosolija kuritegu. See wõtaks liig palju aega ja olukord ei luba ootamist. Meie ei wõi ometi lasta inimesi järgmine kord jälle kokku tulla, et politseid pilduma hakata kiwidega, tindipottidega jne. Siin on kiirus tähtis ja just kiiruse pärast on kindral-kuberneril õigus talitada administratiivselt. Ja käesolewal juhtumisel ei saanud teisiti, waid pidi karistama. Kui aga need wäiksemad tegelased karistada said, kes pildujad olid ja keda propageeritud oli, kes siis wälja tulid ja tõesti politseinikka loopima hak-

kasid, siis ei ole sinna midagi parata, waid peab ka ässitajaid karistama. (L. Johanson, sd.: Teie ütlesite, et tunnistajaid ei saanud üle kuulata. Kui juurdlus korras ei ole, kus teie teate siis, et nad süüdi on.) Juurdlus on korras, härra Johanson. Teil on seletuskiri käes ja siin on minu määruse ära kiri. Selles määruses on kirjutatud ja ära tähendatud, miks neid inimesi karistatud. Ja tunnistajad on ka üle kuulatud. Härra Johanson, kui Teie olete kohtus käinud, siis teate, et kohtumõistmine on teatud peensustega ühenduses. On olukordasid riiklikus elus, kus weel waljemaid abinõusid tarwitada tuleb, kui käesolewal juhtumisel. Ei ole midagi parata. Administratiivwõimud, kelle kätte asi on antud, peawad tegutsema, olgugi, et wõim mõnikord karm ja wõib olla ülekohtunegi on. Aga teisi ei saa. On teada kõigile, et meie praegu mitte wäga rahulikkudes oludes ei ela ja et administratiivwõimudel õige kibedalt tegutseda tuleb. Ja et siin igakord juurdlusi korralikult masina peal kirjutatult teha ei saa, igakord neid kohtu teel lahendada wõimalik ei ole, see on ka teada. Sellepärast ei taha mina käesolewast küsimusest põhimõtte küsimust teha — kas neid wälja antakse wõi mitte. Teie näete, et rkl. Jürna't ei ole siin, ja mina ei tahaks uskuda, et ta siia weel tuleb. Tema on juba kadunud, kuidas teisega lugu on, seda ma ei tea. Riigikogu liige, kuigi tema oma waadete poolest meie makswa riikluse wastane on, ei tohiks oma wolitusi ja õigusi mitte kurjasti tarwitada.

Lõpuks tähendan weel, et kindral-kuberner oma wäljaastumisega ei ole mitte mõelnud niikaugele jõuda, et likwideerida kommunistlikku liikumist, kõrwaldada neid, kes endid nimetawad kommunistideks ja kelle erialaks on üksikutes riikides makswa riigikorra kukutamine. Seda ei ole käesolewal juhtumisel kindral-kuberner mitte kätte saada tahtnud. See oleks wäiklane wõte. Selle nõndanimetatud rahwuswahelise ühingu, kes ennast nimetab kominterniks ja kes oma eriülesandeks on teinud riigikorra kukutamise, selle tegewuse paraliseerimiseks on hoopis mõjuwamad ja kindlamad abinõud.

Mis puutub rkl. Einbund'i ettepanekusse, siis arwan mina, et ei ole mingit mõtet puhtteoreetiliselt käesolewat küsi-

must arutama hakata, kuidas see riigi seisukorraga kooskõlas on.

K. Ast (sd.): Ma ei wõtnud sõna selleks, et waidlusi jätkata ehk küll härra siseministri seletused wastamist wäärik-sid. Tahtsin ainult selle peale tähelepanu juhtida, et küsimuse raskuspunkt ei seisa selles, kuipalju süüdi on kaks wäljanõutawat Riigikogu liiget. Meil on õieti wäga raske selgeks teha, milles nende aktiivne osawõtt arutatawates sündmustes seisis, millele administratiivkaristus järgnes. Härra siseministri täna jagatud seletustest kuulsime, et nemad uulitsawõitlusest wõi uulitsakakelustest, mis politseiga peeti, osa wõtnud ei ole, waid ainult aknast seda lugu jälgisid. Käs nemad inimesi wälja meelitasid wõi kas nemad uulitsalolijatele parooli andsid politseile kallaletungimiseks, seda meie ei tea ja seda kindlaks teha ka ei saa. Kui meil see subjektiivne weendumus oleks, et nemad kõike seda teinud on ja selles kahtlemata süüdi, ka sel juhtumisel, jäädes asja põhimõtteliku külje juurde, ei saa meie olla wäljaandmise poolt. Koosseisu komisjonis leidis küsimus põhjalikku kaalumist, ning hääletamisel läksid hääled pooleks, 5 komisjoni liiget olid wäljaandmise poolt, 5 wastu. Wäljaandmise wastu olid kõik komisjonis-olewad juristid, wälja arwatud tänane koosseisu komisjoni aruandja härra Temant. Wäljaandmise wastu hääletas ka auwäärt komisjoni esimees härra Jaakson.

Kuna nüüd põllumeeste rühma poolt on ettepanek tehtud seda küsimust täna mitte otsustada, waid järgmisel arupärimise-koosolekul, et rühmadele wõimalust anda wahepeal küsimust kaaluda ja seisukohta wõtta, siis pean tähendama, et kuigi meie rühma arwates see küsimus täitsa selge on ja kaalumist ei tarwita, ei näe meie siiski põhjust põllumeeste rühma ettepaneku wastu olla. See küsimus on wäga tähtis ja sellel küjul esimest korda Eesti parlamendis arutamisel. Otsustades käesolewa esitise, loob Riigikogu tähtsa pretsedendi, awalda põhimõtteliku seisukoha, mille põhjal ka tulewikus talitama hakatakse. Oleks wäga soowitaw, et Riigikogu liikmed enne, kui seda küsimust hääletawad, mitte üksi oma südametunnistuse järele ei talitaks, waid ka asja põhimõttelikkude ning juriidilist külge kaaluksid, et otsuseandmise korral otsusel seda suurem wäärtus oleks. Neil mo-

tiiwidel ei leia meie rühm tarwilikuks põllumeeste ettepanekule vastu seista, et täna küsimus otsustamata jäetaks ning tulewal nädalal rühmadele võimalus antaks küsimust läbi kaaluda, enne kui ta Riigikogus lõpulikule otsustamisele tuleb.

Juhataja **J. Tõnisson**: Fakti- seks märkuseks on sõna aruandjal.

Aruandja **J. Temant**: Nagu näha on lugupeetud rkl. Ast'i mälus mõni asi puudu, mis seal olema peaks ja nimelt see, et juristidest mitte ainult mina üksi väljaandmise poolt ei hääletanud, vaid ka rkl. härra Kalbus, ehk küll minu seisukohalt waadates inimene, kes äärmuste poole ei kaldu, on õigustatud oma südametunnistuse seisukohalt tegutsema. (K. Ast, sd.: Härra Kalbus jäi erapooletuks!) Eksite. (K. Ast, sd.: Wõib olla.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Enne sisuliste ettepanekute hääletamist tuleb hääletamisele rkl. Einbund'i poolt tehtud ettepanek: päewakorra 4. punkti arutamine täna katkestada ja wõtta uuesti päewakorda järgmisel arupärimise-koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

8. Wõimumärkide ja Wabaduse Risti kaitseseadus — III lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, I, II ja III osa.

Wõimumärkide ja Wabaduse Risti kaitseseadus.

I.

Uue nuhtlusseaduse §§ 155, 155¹ ja rahukohtu nuhtlusseaduse § 33 pannakse maksma järgmises redaktsioonis: -

U. n. s. § 155. Süüdlast selles, et ta tahtlikult maha kiskus, rikkus wõi moonutas kuulutust, mis sellekohase wõimu korraldusel awalikult wälja pandud, wõi mõnda muud riigi wõi omawalitsuse asutuse dokumenti, pealkirja, wappi wõi muud wõimumärki, samuti ka riigi, Riigivanema, riigiasutuse, wäeosa wõi merewäe lippu, karistatakse:

arestiga mitte üle kuue kuu wõi rahatrahwiga mitte üle wiiekümnetuhande marga.

Kui:

1) see üleastumine korda saadeti sihiga wõimu vastu lugupidamatust üles näidata;

2) nimetatud lippude awalik teotamine korda saadeti, siis karistatakse süüdlast:

wangistusega.

U. n. s. § 155¹. Süüdlast Wabaduse Risti vastu jultunud lugupidamatuse awalikus ülesnäitamises, karistatakse:

wangistusega mitte üle kuue kuu.

Ühes sellega, kui süüdlane on Wabaduse Risti kandja, kaotab tema õiguse selle aumärgi peale.

R. n. s. § 33. Süüdlast awalikkude mälestussammaste rikkumises, kui tal selle juures ei olnud tahtmist wõimude vastu lugupidamatust üles näidata, karistatakse:

arestiga mitte üle kuue kuu wõi rahatrahwiga mitte üle wiiekümnetuhande marga.

II.

U. n. s. § 155 jagu 2 ja 155¹ ettenähtud süüteod alluwad üldises kohtupidamise korras rahukogudele, u. n. s. § 155 jagu 1 ettenähtud süüteod rahukohtunikudele.

III.

U. n. s. §§ 155 ja 155¹ maksmahakkamisega kaotawad makswuse n. s. §§ 276 ja 277.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu wõetud.

9. Eesti ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahelise rahatransfertide wahetamise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel. Wäliskommissjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Eesti ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahelise rahatransfertide wahetamise kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Kokkuleppe rahatransfertide wahetuse üle Eesti wabariigi ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahel, mis 12. märtsil 1924. aastal Washingtonis alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Kokkuleppe tekst ühes temale kuuluwate lisadega awaldatakse algkeeles ning eestikeelses tõlkes ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

10. Eesti ja Rootsi wahel waimuhaigete asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **J. Piiskar** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Eesti ja Rootsi wahel waimuhaigete asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Tunnustatakse kinnitatuks Eesti ja Rootsi wahel nootede wahetamise teel

sõlmitud kokkuleppe, mille järele mõlemad lepinguosalised pooled teise riigi kodanikkude waimuhaigeksjäämise juhtumistest selle riigi diplomaatilisele esitajale teada annawad.

§ 2. Kokkuleppe prantsuskeelne tekst ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

11. Tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduse pealkiri.

Tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

1. Kaupade sisseweo ja wäljaweo ning tollimaksude määrusega 19. detsembrist 1923. a. („Riigi Teataja“ nr. 4/5 — 1924. a.) maksmapandud tolli-põhitariifide osat I A ja II A muudetakse ja määratakse kindlaks allpool tähendatud paragrahwide punktid järgmiselt:

I. Sisseweo tariif. A. Sisseweoks lubatud kaubad.

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punktid		Alus	Kuldfrangid
1	2	(jäab muutmata)	(jäab muutmata)	0,11
3	1	" "	" "	0,21
22	1	" "	" "	0,17
	2	" "	" "	0,17
57	1	jalanõud eraldi nimetamata	" "	4,50
	2-a	jalanõud jämedast wärwimata ja mittemustatud looma lõhknahest (mõlemalt poolt lõhestatud)	" "	ilma tollita.
	2-b	jalanõud täielikult wõi osalt walmistatud shewroo wõi shewrett nahast wõi linasest, puuwillasest wõi willasest riidest, olgugi ilustustega	" "	15,00
	2-c	jalanõud täielikult wõi osalt walmistatud seemisnahast wõi nahasortidest, mis t. t. § 55 p. p. 4 ja 5 on tähendatud	" "	30,00

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punkt- tid		Alus	Kuldfrangid
62	3-b	lina- ja seesamiseemned; kaubandus- tööstusministeeriumi eritunnistuste põhjal ka päewalille ja teised seem- ned ning kopra õliwabrikutele üm- bertöötamiseks		0,013
85	2	(jäáb muutmata)	(jäáb muutmata)	0,04
135		" "	" "	1,10
162	1	" "	" "	0,08
	2	" "	" "	0,22
	3	" "	" "	0,05
182	3	" "	" "	0,18
187	1	" "	" "	3,00
	2	" "	" "	4,50
	3	" "	" "	14,70
188	1	" "	" "	4,50
	2	" "	" "	7,50
	3	" "	" "	22,50
199	1	" "	" "	5,60
	2	" "	" "	11,30
209	3-a	" "	" "	5,30

II. Wäljaweotariif. A. Wäljaweoks lubatud kaubad.

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punkt- tid		Alus	Kuldfrangid
5	4	Ristikheina seemned Märkus 1. Ristikheina seemneid lubatakse wälja wedada: a) põllutööstusministeeriumi seemne- kontrolljaama tunnistuse põhjal, kui need seemned wälja weetakse seem- nekontrolljaama poolt plombeeritud kottides pealkirjaga „Eesti ristikheina seemned;“ b) ilma seemnekontrolljaama tun- nistuseta ja plombeerimata kottides, kui wiimase peal ja niisama saatekir- jades wõi konossamentides kaup on nimetatud „tõestamata wõi tead- mata päritoluga ristikheina seemned.“ Märkus 2. Tolliwabalt wõib ris- tikheina seemneid wälja wedada iga- kordse sellekohase põllutööstusministri eriloa põhjal.	1 klgr. br.	2 (kaks)

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Kordan oma teisel lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt käesolewa seaduse esimest osa muuta järgmiselt: § 1 punkt 2 tollimäärad kuldfrankides wõtta ilma tollita ja § 3 punkt 1 tollimäära kuldfrankides wõtta ilma tollita. Et wastu tulla põllumeeste rühma soowiawaldusele: wõimalust anda nisuteraade ja jahutolli eraldi hääletada, teen ettepaneku minu ettepanekut § 1-e ja § 3-e kohta lahus hääletada. Ettepaneku põhjenduseks ei oleks mul palju juurde lisada sellele, mida ma juba teisel lugemisel ette tōin. Ma kriipsutaksin alla weel kord seda asjaolu, et meil käesolewal korral tegemist ei ole mingisuguse luksusainega, waid tingimata tarwiliku toiduainega. Silmas pidades, et meil ükskõik missugust wilja, kas nisu wõi rukist wäljamaalt sisse wedada tuleb, et meie põllumajandus ei jõua isegi niipalju produtseerida, kui seda linnad tarwitawad — ei wõiks käesolewal korral keelutolli ühegi sisseweetawa toiduaine pealt tarwitusele wõtta. Tähen-dab, sisseweetawate toiduainete pealt wõetawal tollil ei saa olla keelutolli iseloom. Ka kaitsetolli ei wõiks siin tarwitusele wõtta, juba neil põhjustel, mida ma teisel lugemisel ette kandsin. Sest kui meie maa põllumehed ise sisseweetawast nisust ligi 2 miljonit puuda ära tarwitawad, siis ei wõiks mingisugusest tollist nende huwides juttu olla. Meie põllumehe huwid on kahesugused. Esiteks on ta produtseerija ja teiseks tarwitaja ning käesolewal korral on tema nisude suhtes küll rohkem tarwitaja. Kolmandaks wõiks seda tolli fiskaalsest seisukohast hinnata. Kui juba kõne on keelutollist, siis on selge, et sama toll ei wõi fiskaalse tollina oma otstarbet kätte saada. Keelutolli siht ja otstarb on sisseweo wähen-damine kunni wiimase wõimaluseni. Sellega ei saa riigi sissetulekuid tollidest suurendada, waid need wähenewad aina. Kui wõrrelda nisu sissewedu eelmiste kuudega, siis selgub, et nisu sissewedu on tõepoolest wähenenud, kuid selle asemel tuleb rohkem rukist sisse wedada, nii et tegelikult mingisugust paremust selle läbi kätte saadud ei ole, kätte saadud ei ole selles mõttes, mida härra rahaminister sellega tahtis kätte saada, nimelt wäliswaluuta tarwitamist wähen-dada. Mina ei saa kahjuks täpseid andmeid ette tuua, palju praegu wälja-

maal nisupuud maksab, niisama ka rukki-puud. Mõni aeg tagasi nende hindadel suurt wahet ei olnud. Rukist sai nisu hinnaga. Nüüd aga kui spekulatsiooni tagajärjel kõrgeleatetud rukkihinna lange-wad, on hinnawahe iseenesest mõista suurenenud. Mul on teateid, et Riias oleks wõinud mõni nädal tagasi nisu osta 380 marka puud. Meil aga määrati rukkihinna 410 marka puud. Kui meil nisutolli ei oleks, wõiksime nisuleiba sama hinnaga saada, mida praegu rukkileiwast maksame.

Selle asjaoluga tuleb küsimuse kaalu-misel arwestada, kas kõneall olewa tol-liga wõib neid sihte kätte saada, mida tema sisseseadmisel üles seati, wõi mitte.

Tuleb otsusele jõuda, et nisude- ja jahudetoll ei ole tarwilik keelutollina, ei ole tarwilik kaitsetollina, ja fiskaalset tähendust ei ole temale püütudki anda. Kuid selle tolli sisseseadmisel oli siiski teatud tagajärg, mida iga tarwitaja oma naha peal tunda on saanud ja tagajärg on see, et praegu maksab püülsaia nael endise 15 marga asemel 25 ja $\frac{1}{2}$ marka. Kui meie wõrdleme statistilisi andmeid hindade kohta 1923. aastast alates, siis näeme, et nowembrikuus 1923. aastast kunni juunikuuni 1924. aastani seisis nisupuuda hind muutmata 400 peal, ja jahupuuda hind, nii imelik kui see ka ei ole, samuti 400 marga peal, kunni weebruari-kuuni, kus wäikene muudatus sündis, nimelt 10 marka puuda pealt juurde tuli. Juulis läks nisuhind 435-ni ja jahuhind 465-ni kunni 528-ni. Augustis oli nisupuud 490, ja jahupuud — 640, ja septembris nisupuud 468 ja jahupuud 648. Püülsaia püsis nowembrist kunni juunini muutmata 15 marka naela pealt, juulis oli ta 19,6, augustis 26,3 ja septembris 25,5 marka ametlikkude statistiliste andmete järele. Tollidetõstmise tagajärg oli see, et iga tarwitaja peab saianaelast enam kui 10 marka rohkem maksma, kui tema maksis 4, 5 kuud tagasi. Kui ei oleks tolli olnud, siis meie oleksime saia käesolewal aastal odawamalt saanud, sest nisuhind on wäljamaal langenud. See 10 marka naela pealt teeb, kui meie sisseweetawat nisude ja jahude hulka selle peale kaswatame, — sisse weeti 23-dal aastal 1.800.000 puuda, teeb see wälja 720 miljonit marka. Mina ei wõta siin arwesse seda, et saia tuleb naelade järele jahust rohkem wälja, sest teisest küljest ei ole meil ainult jahu sissewedu, waid ka

terade, millest umbes 80% jahu saab, nii et keskelt läbi teeb see toll tarvitajale nende elukalliduse tõusuks 720 miljonilise maksu välja. 720 miljonit maksavad tarvitajad aastas rohkem, ja kui see toll riigikassasse sellel määral ei lähe ja riik teda ei saa, siis peab küsima, kuhu ta siis läheb. Tema läheb suuremalt jaolt äri-meeste ja kaupmeeste taskusse, kes teda saavad just selle tõttu, et suured nisu- ja jahu tagawarad olid enne tollidetõstmist sisse weetud, ja kaupmehed panid neile odawatele tagawaradele korraga kalli hinna peale. (Rahaminister O. Strandman: Kas teate kuipalju meil tagawarasid oli?) Seda võib ju täpselt selgeks teha sisseweo andmete järele. (Rahaminister O. Strandman: Aga kust Teie siis teate, kuipalju jahu järele oli?) Kui igakuune tarvitamine maha arwata, siis saab järelejääki selgeks teha. Nii et tarvitaja kulu ulatab nii umbes 720 miljoni ligi, ja sellest ei ole riik õieti rohkem kui wäewalt $\frac{1}{4}$ saanud, ja see on weel õige optimistlikult wõetud. Lõwiosa on läinud neile üksikutele ärimeestele, kellel olid wiljatagawarad või jahutagawarad seismas. See on õieti ainus selle tollitõstmise tagajärg olnud, ja mina arwan, et meil mingit põhjust ei ole nende üksikute ärimeeste huwide seisukohast välja minnes seda tolli alles jätta, kuna tema üldiselt meie tarvitajatele, meie majandusele kahjulik on. Ja selle tõttu peaks minu poolt esitatud ettepanek niihästi jahu kui ka terade tolli ärakaotamise asjus wastuwõtmist leidma.

J. Holberg (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on juba läinud korral tähendatud, et käesolewa iseloomuga küsimus on esimest korda teie ette otsustamisele antud, lugupeetud rahwaesitajad. Siinemaani ei ole tollid mitte olnud Riigikogu kompetentsis, seda on teinud ministrid kokkuleppel. Ja peab tähendama, et käesolewa küsimuse arutamisel on väga iseloomulik see külg olnud, et siin minu arwamise järele ei ole mitte pearõhku pandud selle küsimuse külje peale, mis ehk kõigetähtsam on. Siin ei ole mitte põhimõttelikult nii palju waieldud selle tolli küsimuse enese üle, waid pea raskusepunkt on just koondunud selle küsimuse juurde, kui suur peab olema meil wahe terade ja jahu wahel. Ma pean täiesti nõus olema rahaministriga, et see

küsimus väga keeruline ja raske otsustada on, iseäranis erapooletult otsustada, ilma mingisuguste kõrwalmõjudeta. Härra minister tähendas, et siin seiswat kaks wastastikku olewat laagrit üksteise wastu. Ühel pool jahuwabrikandid või weskiomanikud, kes tahawad, et see toll suurem oleks, ja teisel pool jahukaupmehed. Igaüks toob oma andmed ette ja igalühel on oma kalkulatsioonid. Sealjuures peab ütleva, et need ei ole mitte lihtsad, ja siin võib ühesugustest andmetest ja alustest välja minnes väga mitmesuguseid resultaate saada. Ma pean tähendama, et sellel küsimusel on oma ajalugu seljataga. Sel ajal, nagu ma tähendasin, kui see küsimus walitsuse kompetentsi kuulus, on temast nii ajakirjanduses kui ka siin Riigikogus kõneldud ja on pikad ja suured waidlused selle wahel küsimuse puhul olnud. Ühte peab rõhutama, et tihtilugu need arwamised ja arusaamised selle küsimuse juures ühe ja sama isiku poolt, rääkimata juba teatud suurematest kildkondadest või kihtidest, on ajajooksul muutunud. Lugupeetud rahwaesitajad! Meie rühma liikmel härra Jürman'il oli juba au siit ette kanda ühe asjale ligidalseiswa isiku, kes võib olla asja paremini tunneb kui meie, kes rahaasjanduse komisjonist selle küsimuse arutamise puhul eksperdina osa wõttis, nimelt ühe firma esitaja arwamiste muutmist väga lühikese aja jooksul, ja ma pean tähendama, et mitte üksikute isikute, waid ka ajakirjanduse esitajate juures on selles küsimuses arwamised väga muutunud. Ma pean rõhutama, et rahaasjanduse komisjonis, kui ma mitte ei eksi, mulle paistis, et lugupeetud härra rahaministril selles küsimuses kindlat, nii öelda kategoorilist, seisukohta ei olnud. Härra rahaminister ei ole mitte kindlasti öelnud, kui suur see kaitse peab olema, kas see peab olema 24 santiimi, 18, 20 või 22 santiimi. Igatahes minule jäi härra rahaministri ja Wabariigi Walitsuse seisukoht selles küsimuses tõesti tumedaks. Mina pean härra rahaministrist väga lugu, kui õiglasest ja otsekohesest inimesest, kes alati oma seisukohta ja oma waateid on awaldanud... (Wahelhüüe E. Weberman'i, rhwsw. poolt.) Jah, härra Weberman, ma austan väga härra Strandman'i. (E. Weberman, rhwsw. Öelge seda Einbund'ile ka.)... ja ma arwan, kui härra rahaministril selles küsimuses kin-

del seisukoht oleks olnud, siis oleks ta seda awaldanud. (E. Weberman, rhsw.: Ettepanekud olid konkreetsed.) Härra rahaminister ütles praegu, et temal kindlat seisukohta ei olnud, ja ma ütlen, kui härra ministril kindel waatepunkt selles keerulises ja raskest küsimuses oleks olnud, siis oleks ta seda ilmkahlemata awaldanud. Aga seda ei ole siamaani mitte sünninud, ja sellest võime järeldada, et härra ministril jahu ja terade kaitsetollide wahe weel selge ja kindel ei ole. Seepärast ei wõi meie ka mitte nõuda, et meie rahwaesitajatel kindel ja üksmeelne arusaamine ja seisukoht selles küsimuses walitseks, ja, nagu ma juba ette kandsin, walitsewad selles küsimuses väga lahkuminewad waated. Ma tooksin teile kõige selle tõenduseks ette ühe ajakirjanduse orgaani arwamised, ja nimelt selle ajalehe arwamised, mis, nii öelda, meie praegusele majandusministrile väga lähedal seisab. See leht kirjutab selle küsimuse kohta järgmist. (O. Gustawson, is.: Missugune ajaleht see on?)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte segada.

J. Holberg (põl.): „Oma tööstuse soodustamine on riiklik ülesanne, kuid ta ei tohiks siiski milgi tingimisel muutuda ühe kihi wõi rühma eesõiguseks laiu hulka sid eksploateerida. Nisujahu tööstuses on see aga nüüd nii wälja kujunenud.

Sest kogu nisu import sünnib peaauglikult ühe ettewõtte, see on „a/s. Roterman'i tehased“, kaudu, kellel üksinda on Eestis suurem püüliweski ja kes oma monopolisti seisukohta kasutades oma produktiooni sama kõrge hinnaga müügilaseb, nagu wäljamaalt sissetoodud jahugi müüakse.

Kui nüüd arwesse wõtta ainult 1923. a. 9 kuu jooksul nisuterade sissewedu — 463.000 puuda, siis oleks jahutoll, mis „a/s. Roterman'i tehased“ kasuks läheb, umbes 60 miljonit marka. Ajajooksul aga wõib seisukord nii kujuneda, et kõik wõi kaugelt suurem osa nisujahu, see on üks miljon puuda püülijahu, terade näol „Roterman'i tehaste“ kaudu sisse tuuakse, kusjuures nende toll tõuseks kunni 120 miljoni margani, kuna riigikassa tulud wastawalt wähenewad kunni 40 miljoni margani.

Sarnane asjade seisukord ei ole enam kodumaa tööstuse toetamine, waid üksiku

aktiaseltsi osanikkude õigus terwelt rahwalt tolli wõtta. Meie maksimumsjad kodanikud on isegi riigi- ja omawalitsusemaksudega sedawõrd koormatud, et maksude tõstmist wõimalikuks ei peeta, weel wähem on lubataw olukord, kus monopolisti seisukohas olew aktiaselts kodanikkudelt sarnasel kujul maksu wõtab.

Et sarnast seisukorda kaotada, on Eesti ühistegelise liidu juhatuse arwates tarwilik kiires korras, kas jahutolli 40-margalise nisutolli kõrwal kunni 50 margani alandada.“

Teie näete, et see leht, mis majandusministrile lähedal seisab, on olnud mitte kaua aega tagasi, umbes aasta tagasi, teisel arwamisel. Mina tahan weel rõhutada, et küll härra minister kindlat seisukohta ei awaldanud rahaasjanduse komisjonis ja siamaani ei ole seda ka awaldanud Riigikogus, aga siiski, nagu härra Weberman tähendas, on tema järelduse teinud, on pooldanud kõrgemat kaitsetolli weskitele, kui seda komisjonis on wastu wõetud.

Sellest wälja minnes minule isiklikult ja minu rühma esitajatele kindlat seisukohta selgeks teha ei saadud, seda niihästi need huwitatud pooled, kui ka Wabariigi Walitsus. Wõib olla selle tõttu, selle selguseta oletuse tõttu ehk hääletati meie poolt selle suurema pahe poolt, mis praegusel kujul maksmas on. Wahepeal on aga selgunud, et wäheha wahega wõiwad ka weskid töötada, et on ka wõimalik wäiksema wahekasuga neid tööstusi elus hoida. Sellepärast leiame meie wõimalikuks, et kui peaks tehtama wäiksem tollimäär, et wähendada terade jahude wahet, selle wäheha wahe poolt hääletada. (A. Jõeäär, sd.: Teie wõiksite täiesti ära kaotamise poolt hääletada.)

J. Piiskar (is.): Mina kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut nimelt jätta suhkrutollid hoopis ära, nendel motiividel, mis ma juba läinud korral pikemalt ette tõin, ja nimelt, et nüüd, kus wäljahinnad on tõusnud ja kus ei ole näha, et need lähemal ajal endisele tasapinnale langeksid, oleks waja, et elukalliduse tõusu ära hoida, wõi tagasi minema sundida, mõnda teist ainet kättesaadawaks, odawamaks teha. Selleks wõiks olla suhkur. Suhkru juures langeb ära kaitsetolli mõte ja wajadus, sest et Eestis suhkrut ei walmistada.

Edasi kordan mina ka oma teist ettepanekut, mille ma tegin nisuterade ja jahutolli suhtes tagawaraks sel puhul, kui rkl. Jõeäär'i ettepanek ei peaks mitte läbi minema, ja nimelt, wõtta nisuterade tolliks see toll, mis meil suwel enne tollide kõrgendamist maksis, see on 0,04 kuldfranki kilogrammi pealt. See toll on meil pikemat aega maksnud ja tohiks wastuwõetaw olla ka härradele põllumeestele, kes rahaasjanduse komisjonis rõhutasid, et põllumajandust tuleb kaitsta, kui tähtsamat majanduslikku haru, sest see toll meil pikemat aega maksnud just sel ajal, kui põllumehed walitsesid.

Sellele teradetollile wastawalt tuleb muidugi muuta ka nisujahu toll ning wõtta 0,09 kuldfranki, see on ettepanek, mida toetasid rahaasjanduse komisjoni koosolekul jahukauplejad, eriti just Eesti tarwitajate keskühisuse esitaja, kelle poolt saadud andmeid siin ühel koosolekul põllumehedki kasutasid. Sellepärast arwan mina, et see ettepanek nendele peaks wastuwõetaw olema. Oleks weel tähendada, et terade ja jahutollide wahe 0,05 kuldfranki kilogrammi pealt, terwelt poole vähem on, kui rahaasjanduse komisjoni ettepanekus. Ma arwan, et põllumehed, kui nad enestele kaitset nõuawad, siis ka tööstuse kaitsest ära ei ütle selles osas, kus see põhjendatud, waid selle poolt hääletawad. Muidugi näeksin ma hea meelega, et minu ettepanekut üldse tarwis ei oleks hääletada, waid et meil praeguse toiduainete kitsikuse ajal nisuteri ja jahu hoopis ilma tollita sisse tuua wõiks.

Juhataja J. Tõnisson: Koosolek on kestnud üle kahe tunni, seepärast kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.05 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 12.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp.**

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster.**

Juhataja L. Raudkepp: Riigikogu koosolek kestab edasi.

E. Weberman (rhsw.): Käesolewa seaduse II lugemisel tegin mina ettepaneku, tollitariifi § 58 juurde lisada uus punkt, mille järele tarbepuuks tarwitatawa puumaterjaali sissewedu tahutud

kujul oleks ilma tollita. Põhjendasin seda sellega, et esiteks saaks meie wähesed tamme-, saare- ja wahtrapuud, metsi meil muidugi ei ole, häwitamise eest kaitstud, ja teiseks oleks meie tööstustel, kes neid materjaale tarwitawad, mööbli kui ka muu puutööstustes kergendatud wõistlus wäljamaalt sissetoodawa sama kaubaga — sellega, et tooresaine neile odawarnalt kätte tuleks. Ettepanek oleks järgmine: „juurde lisada § 58-le uus punkt: „e) punktides c ja d nimetatud puumaterjaalid — saar, tamm ja waher — ilma tollita.“

K. Ast (sd.): Tollide osalise muutmise küsimus on Riigikogus õige mitmekülgsed waidlusi esile kutsunud. See on ka wäga arusaadaw, kui meie meelde tuletame, et tänowusuwine kahekordne tollidekõrgendus üldist pahameelt nii tarwitajate hulgas, kui ka üldse nendes kihtides, kelle jõukust kõrgelt ei saa hinnata, tekitas. Sellepärast tuleb loomulikult terwitada tollide alandamist I järgu tarbainete pealt. Aga kui nüüd siin läbirääkimiste puhul weel erandlikka terawusi esile on tulnud, siis ei saa seda mitte seletada tollide alandamise küsimuse suure tähtsusega, waid siin on nähtawasti teised asjaolud mõõduandwad olnud. Tollide küsimus, nii tähtis kui see ka ei ole, on ikkagi, kui seda meeles pidada, et meil tollide ühtlustamine naaberriigi Läti ees seisab, praegusel korral ainult ajutiseks küsimiseks. Ükskõik kuidas Riigikogu tollide alandamise küsimuse otsustab, möödapääsematu on ometi sama küsimuse arutamine Riigikogus uuesti. Tahaks igatahes loota, et kewadine algatus, mis idanema pandi Tallinna konwerentsil, ja missuguses asjas praegu wastawad komisjonid koos on nõu pidamas, mitte tagajärgedeta ei jääks, waid kokkulepe saawutatakse, siis tulewad ka kõik sissewetatwate artiklite tollimäärad Riigikogus läbiwaatamisele. Nii oleks praegusel tollide alandamisel tähtsus wast lähema 3 kuu jooksul. Aga sellest hoolimata peaksime meie mõned põhimõttelised küsimused kindlaks määrama enne üksikasjalise lõpuotsuse tegemist.

Kõigepealt tahaksin peatuda leiwatolli juures, wõi kui täpsemalt kõneleda, siis nisuterade ja nisujahu tolli juures. Siin tekib kõigepealt küsimus, kas on nisuleib wõi nisupüüli leib — sai, nagu teda kutsutakse, luksusaine wõi mitte.

Omal ajal, kui siin ka pikemaid waidlusi peeti, mille juures tollide küsimust puudutati, oli mul juhus näidata, et walgeleiba ehk saia peale mitte kui luksusaine peale ei tule waadata. Wahepeal olen ma katsunud sellesse küsimusse rohkem süweneda ning olen seda tehes järjest kindlamale weendumusele jõudnud, et kui Eestis peaaegalt ainult musta leiba süüakse ja walget leiba ehk saia ainult pühapäewiti tarwitatakse, siis ei tarwitse see meie rahwa kokkuhoidlikkusest kõneleda, waid see on ennem tunnuseks, et meie rahwas ikka weel õige märgatawas alatoitluses wiibib. Kui nüüd küll seletada püütakse, et rukkileib samuti inimest toidab, nagu walgegi, siis on see ometi küsimus; omal ajal walitses koguni arwamine, et kartul on hea toiduaine ja aitab sellestki, kui inimesel kartul ja nagu Läänemaal nimetati weel „sabata silk“ sinna juurde tarwitada on; siis on inimene juba söönud. Aga mõisted muutuwad ajajooksul, nõuded suurenewad ajajooksul; see on õigustatud nähtus ja selle wastu sõdida oleks ülearune, sest see oleks sõda, mis ometi mingisugust wõitu ei anna. Meie püüd ei ole see, et hoida minimaalsest elamisstandardist kinni, waid meie peame püüdma kõrgemate, paremate elamiswõimastuste poole. Eriti on weel küsitaw, kas nisuleiwa ja püülileiwa söömine on wähem ökonomiline, rahwamajanduslikult, kui rukkileiwa söömine. Wõtke ükskõik missugune populäärne kaubandus-sõnaraamat, siis leiata sealt nisutoitlust wõrreldes rukkitoitlusega, et nisus palju tähtsaid toitwaid aineid on. Näiteks on nisuteras sõehüdraate 4% rohkem kui seda rukkiteras leidub. Wiimasel ajal on küll arstiteadus senni tundmatute witaamiinide kui toiduaine peale rohkem rõhku pannud ja oletatakse muuseas, nagu oleks witaamiin rukkileiwas rohkem kui nisuleiwas, aga siin olgu tähendatud, et just witaamiinid mõlemad leiwad väga wähe sisaldawad. Witaamiinid kaowad muuseas küpsetamise ja keetmise juures tuntawal arwul ära ja hoiduwad ainult nendes toitutes, mis mitte ei ole tulekuumast läbi käinud. Kui tahetakse, et meie laud kaetud oleks sarnaste toitudega, mis sisaldaks rohkesti witaamiine, siis peame suurt rõhku panema juurewiljadele ja aiawiljadele, sest nendes leidub rohkesti witaamiine ja rauaollust. Kui meie tahame oma organismile hõlbustada witaamiinide

ja rauaolluste saamist, siis ei saa meie seda mitte rukki ega nisu kaudu teha, waid siin on hoopis tähtsamad muud ained, sest rukis ja nisu on sootud teiste omadustega warustatud. Neid ei hinnata mitte witaamiinide mõttes, waid sõehüdraatide ja munawalgeolluse poolest.

Kuna nisus kõiki terawilja juures hinnatawaid aineid hoopis rohkem on kui rukkileiwas, siis on täiesti õigustatud küsimus, et kas tõepoolest on põhjendatud propaganda ja kihutustöö meie majanduspoliitikas, mis on sihitud selle poole, et meie peaksime wõimalikult wähe walget leiba sööma ja tarwitama ainult rukkileiba. Wist on lugu ikka sarnane, et kui hinnata nisu wäärtust ja rukki wäärtust, ja hinnata ka neid kõrwalaineid, mis nisust ja rukkist järele jääwad, siis on wist küll õigustatud see wäide, et majandusliku ökonomia seisukohalt meie nisutarwitamise halwamisega mitte kasu ei saa. Sealjuures on meil ka weel teine teadmine ja nimelt see, et nisu söömine hoopis terwislikum on, kui rukki söömine. Hapu rukkileib ei ole ju mitte kõige parem ja kõige terwislikum toiduaine kõhule. Kõhuhaiiguste statistika kõneleb sellest, et Wenemaal, iseäranis Põhja-Wenemaal kõhuhaiigusi väga palju oli, ja et ka Eesti kõhuhaiiguste poolest weel hiljuti Euroopa riikide seas peaaegu esimesel kohal seisis. Nähtawasti ei ole selles toitlusolud wiimase mõõduandwusega olnud. Rahwa terwise seisukohalt wõime meie rukkileiwa tarwitamise tõusu ebasoowitawaks tunnistada ja nisuleiwa tarwitamise tõusu ainult terwitada. Kõigil neil põhjustel, mida mina väga lühidalt puudutasin, kuna nende põhjalik käsitlemine praegu liiga kaugele oleks wiidud, peame meie sellele weendumusele jõudma, et nisuleiwa ja nisupüüli tarwitamise peale ei tohi mitte kui luksusainete tarwitamise peale waadata, waid et nisuleib ja nisupüüli leib ehk sai, on esimese järgu tarbaine ja wääriwad ka tollide määramise juures sellekohast hindamist.

See toll, mis meil praegu maksab, mis suwel maksma pandi, tahab olla peaaegu keelutoll. Aga meie näeme ometi, et ta ei jää keelutolliks, hoolimata sellest, et tolli 200% tõsteti. Sellest hoolimata tarwitatakse meil ometi saia. Mul ei ole kahjuks sellekohaseid täpseid andmeid, aga nii ümber waadates näeme meie, et saia tarwitatakse umbes samasugusel määral

nagu ennegi. Mis see kõneleb? See kõneleb sellest, et ei saa mitte nisu ja püüli tarvitamist turult wälja tõrjuda. Tarwitajad nõuawad ja kui tarwitajad nõuawad, siis on selleks kahtlemata sundiwad põhjused olemas ja neid põhjusi ei saa ka kõrge kaitsetoll kaotada. Weel vähem oleks õigustatud toll nisu pealt, kui teda wõtta puht fiskaaltollina. Muidugi, riigikassale toob see ju mõndagi sisse, kui meie, kas wõi wäikesegi tolli sisseweetawa nisuleiwa peale jätaksime, aga kelle taskust lõppude-lõpuks tulewad need kulud? Tulewad selle sama tarwitaja taskust, kes riigi wastu muidki kohustusi kannab. Tarwitajate käest summad wälja nõuda sarnasel teel, mis tema terwislikule seisukorrale halwasti mõjub, mis rahwa üldise toitluse alal wäga rõhuwalt ennast tunda annab ja üldise riigi sissetulekute alal oma halwawat mõju tunda andmata ei jätta, on nii tarwitajale kui ka riigile kahjulik. Toll kõigetarwilikuma toiduaine peale on sarnane toll, mis kultuurmaades üldse kui otstarbetu on kõrwale jäetud ja mis meil ka häid tagajärgi anda ei saa. Ühelt poolt näib küll, nagu tooks tema riigikassale tulusid, aga teiselt poolt, see on küll nägemata protsess, seda peab otse majandusteaduslikuluubi all waatama, toob tema negatiivseid tagajärgi, — nii et ka selle küsimuse käsitamisel peame meie esimeses jões sellele kindlale teadmisele asuma, et nisu on tarwilik esimesejärgu tarbeaine ja teiseks, et nisu pealt ja nisujahu pealt tolliwõtmine majanduslikult ökonoomiline ei ole. Kui meie selle seisukoha omaks wõtame, siis jääks meil üle ainult üks otsustamiswõimalus ja nimelt see, et tolli wõtta mitte ei tuleks. Eraldi wõib aga küsimus tärgata nisutera ja nisujahu tollide kohta. Kui meie nisutera pealt oleme tolli ära kaotanud, siis tõuseb teine küsimus — kas on wõimalik ka nisupüüli pealt tolli hoopis ära jätta.

Üldiselt wõttes on muidugi õige, et nisu kui ka terad peawad tolliwabad olema. Mina isiklikult aga ei söandaks praegusel silmapilgul täie rõhuga seda kaitsta. Lugu seisab nimelt selles, et praeguse üldise majandusliku kriisi juures meie poliitika peab sinna poole olema sihitud, et neid tööstuslikka ettewõtteid, mis mitte riiklikku krediiti ei ole tarwitanud sarnasel määral, nagu seda mõnede juures ette on tulnud, nii et tagantjärele

etteheited õigustatud on, — et meie neid ettewõtteid, kes mitte ei kuulu — lubage seda sõna tarwitada — wesiwõsude hulka, alal hoidma peame. (K. Einbund, põl.: Pare m a k s a m e p a l g a d k i n n i.) Sellest on juttu ka olnud — palkade kinnimaksimisest, aga ma arwan, et ega Teie palkasid ikka kinni maksma ei lähe ja töötatöölisele abiandmist Teie ka ei toeta. Seda on meil kurwade kogemuste järele nii mitu korda konstateeritud. (K. Einbund, põl.: A g a I n g l i s m a a l j a D a a n i s o n s a m a j a h u i l m a t o l l i t a.) Jah, see wõib kõik niiviisi olla, ja ma soowiksin, et see Eestis samuti wõiks sündida, aga minul ei ole mitte seda weendumust, et see praegusel momendil wõimalik on. Teie olete ise seda kõnetooli kasutades nii mitmel puhul tähelpanu juhtinud ja kõnelenud sellest, et meil tööstus- ja kaubanduskapitaal sootu kallimate protsentidega ringkeerus seisab kui Teie poolt nimetatud Rootsis, Daanis ja mujal. Ja juba see on üks asjaolu, mida hindamata jätta ei wõi. Ma wõiksin teile ka niisugust asja nimetada, et meil on saapawabrikud, kes wäljaspoole odawamalt kaupa müüwad, kui Eestis. Millest see kõneleb? — See kõneleb sellest, et meil naha ja walmis jalanõude peale ja üldse nahkasjade peale kõrgem toll oli määratud, kui see õigustatud on. Ainult selle kõrge tolliga on seletataw, mikspärast meie saapawabrikud wäliseturul üksikuid saapasortisid odawamalt woiwad müüa, kui nemad seda siseturul teewad. Aga kas Teie, härra Einbund, wõi mõni teine, julgeksite järeldust teha, et meie praegusel silmapilgul peaksime saapa- ja nahatollid sootu ära kaotama. (W a h e l h ü e.) Lubage, lubage. Ma ei ole tulnud mitte kõrgeid tolle kaitsma, waid nende wastu kõnelema, nii nagu ma seda ikka olen teinud, aga ma kõnelen ühtlasi sellest, kas on wõimalik praegu kõike tollisid ära kaotada.

Eriti on selle küsimuse juures kõige-tähtsam ikkagi toll nisutera pealt, sest kuigi oletada, et nisujahu peale mingi toll jäetakse, siis oleneb see esimeses jões rukkitera tollist. Ma näen ja tean, et Riigikogu enamus ja samuti ka rahaasjanduse komisjon sellele seisukohale asub, et tollid, museas ka nisu, ja püüli peale, edasi peawad jääma. Nisupüüli toll kujuneb aga seda kõrgemaks, mida kõrgem on toll nisutera pealt; kuid seda

weel wähe. Mida kõrgem toll on nisuterade pealt, seda proportsionaalselt kõrgem tuleb tema nisujahu pealt. Wõtame näiteks, et nisutera pealt on toll 10 santiiimi ja selle juures oleks toll nisujahu pealt 30 santiiimi; kui selle pealt teie alandaksite nisutera tolli 5-e santiiimi wõrd kilogrammi pealt ja ka nisujahu pealt 5-e santiiimi wõrd kilogrammi pealt, siis ei oleks see mitte õige, waid teie peaksite sootu suurema alanduse ette wõtma nisupüüli juures, kui teie seda nisuterade juures ette wõtsite. Kui asuda sellele seisukohale, millele on asunud rahaasjanduse komisjoni enamus, et tolli mitte ära kaotada nisujahu pealt, siis wõib see toll kõige minimaalsem olla, sel juhusel, kui tera pealt üldse tolli ei oleks. Sellepärast kõige kategoorilisemalt kaitsen seda, et nisu, kui esimesejärgu tarbeaine pealt, just nimelt nisuterade pealt toll ära kaotatakse. Põllumeestele ei ole, nagu meie sellekohastest ajalehekirjutustest näha olene wõinud, tollikaotamine mingil juhtumisel wastuwõetaw, sest nisutera toll aitab siseturul hinda ülewal hoida. Aga riik ei saa mitte ainult ühede produktentide huwides talitada. Riiklikud huwid nõuawad rohkem, kui üksiku kihi huwid ja sellepärast ei saa riik erandlikka soodustusi pakkuda ainult ühele kodanikkude hulga, liiategi weel siis, kui need soodustused teistest küljest tarvitajate peale kõigeraskema koormana langewad. Samasugune lugu on ka teiste tarbeainetega. Wõtame näiteks suhkru, mille tolli kohta wastawa ettepaneku on teinud rkl. Piiskar. Kui wiimane kord seda küsimust Riigikogus puudutati, siis seletas härra rahaminister, et meil olewat suhkrutarwitamine nii suureks kaswanud, nagu ta siitsaadik kunagi meie maal weel olnud ei ole, teise sõnaga: ta on mitu korda suuremaks kaswanud, kui ta oli sel ajal, mil meie weel Wene riigi alasse kuulusime. Ärgu unustatagu aga sealjuures mitte, et kuigi Wenemaa suhkruwalmistamise maa oli, siis ta ise suhkrut wäga wähe tarwitas. Erandliku suhkrupreemia tõttu oli Wene suhkur wälisurgudel, nagu ma seda ka Eesti saabaste kohta tähendasin, palju odawam, kui Wene siseturgudel. Teie olete ju kõik kuulnud seda anekdooti, kuidas Wene mees laua ees istudes suhkrutüki nõõriga lakke on riputanud ja seda sealt ainult pühapäewadel keelega limpsas, kuna äripäewadel ta seda ainult mõnuks

teejoomise juures waatles. Ma ei tahaks uskuda, et meie peaksime Wene suhkrutarwitamisest mingisuguseid järeldusi enda kohta tegema, meie ei peaks Eestis suhkrutarwitamist nii kitsaks tegema, nagu ta oli Wene riigi kodanikkudele. Suhkur on üldse üks odawamatest toiduainetest. Ta on odawam juba sellepärast, et suhkur sisaldab õige palju toitwaid aineid ja peale selle weel selles mõttes, et ta tõepoolest naela hinna järele odaw kaup on. Et suhkur üks odawamatest toiduainetest on, siis tuleb teda rahwamajanduslikust seisukohast soowitada ja tema söömist edustada, niisama, nagu ma seda leidsin ka nisu ja nisupüüli tarwitamise kohta. Nii peame meie siis suhkru arwama nende toiduainete hulka, mis sisaldawad õige kõrget protsenti toiduaineid, ja asudes sellele seisukohale, ei peaks meie mitte tarwitajaid ülemäärase maksukoormaga koormama, nimelt just kõhu kulul, wõi nii öelda, toitmise kulul. Sellepärast ei jääks meil muud üle, kui wastu wõtta rkl. Piiskar'i ettepanek, et käesolewa tollide alandamise teostamise juures, suhkrutoll täielikult ära kaotada.

Teised artiklid on küll ka wäga tähtsad, aga mina tahtsin erilist tähelpanu juhtida just toiduainete peale, mille tarwitamist meie mitte kitsendama ei peaks, waid mille tarwitamiseks meie kättesaadawaid ja soodsaid wõimalusi oma kodanikkudele peaksime otsima. Toetan kõige kategoorilisemalt minu rühmaseltsimehe Jõeäär'e ettepanekut selles osas, et sisseweetawa nisu pealt toll ära kaotataks ja rkl. Piiskar'i ettepanekut, et suhkru pealt toll täielikult ära kaotataks.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! II lugemisel on Riigikogu poolt wastu wõetud nisutera toll 0,11 franki ja nisujahu toll 0,21 franki. Sarnane wahekord oli küll komisjoni ettepanek, kuid peab ütlema, et andmeid, mida on kogutud ja küsimust ikka weel põhjalikult läbi kaaludes, wõib ja tuleb otusele tulla, et see wahekord liiga suur on weskite kasuks. Kahjuks aga ei ole II lugemisel saadud wastawaid parandus-ettepanekuid teha, et seda wahekorda reguleerida. (K. Ast, sd.: Piiskar'il on ettepanek.) Jah, härra Piiskar'i ettepaneku juures wõib öelda, et see wahekord on osalt parandatud. Rkl. Piis-

kar'i ettepaneku juures tekib aga küsimus teisest küljest, et kas nisuterade pealt võetaw toll — 0,04 franki — mitte liig madal ei ole. (J. Piiskar, is. Aga Teie ütlesite, et mina kaitsen kõrget tolli.) Mina ütlen alati, et terade pealt võetaw toll, wõrreldes weskite kaitseks võetawa tolliga, liig väike on. (A. Rei, sd.: Kas siis nisu produtseerimist meil maksab edendada?) Meie näeme, et isegi praeguse väikse nisu produtseerimise juures meie suudame produtseerida nisu tarvitamisest ise üle 50%. (A. Rei, sd.: Kas see üldse otstarbekohane on meil nisu kasvatada?) Meie teame, et praegusel ajal meie nisu sissevedu tõuseb kunni $\frac{1}{2}$ miljardini ja kui meie suudame anda oma poolt selle summa, siis peame ütleva, on sellel meie praeguse majandusliku seisukorra juures väga suur tähtsus. Ka põllumehed, kes praegu umbes 500 miljoni eest nisu kaswatawad, ei saaks otsekohe midagi uut produtseerida, mis sellele summale wastaks. (Wahelhüüe.) Rukki kaswatus edeneb omasoodu edasi, ja igatahes wahe rukki- ja nisuhinna wahel on senni õige suur olnud. Täna wu aastal, kui rukkihinnad õige kõrgele tõusid, jäi see wahe väikeseks, umbes 100 marga ümber, kuna muidu on rukki- ja nisuhinna wahe õige suur olnud. Meie ei näe mitte, et meie lähemas tulewikus wõiksime nisukaswatust ära häwitada, wõi lõpetada, sest see tooks suure miinuse põllumehe eelarwesse ja samasuguse suure miinuse tooks see ka meie wäliskaubandusele, tehes teda weel rohkem passiwsemaks. Seda arwesse wõttes peaksime nisukaswatust weel hoidma ja wõib olla, pikkamööda alles suudame karjakaswatuse peale rohkem ja rohkem üle minna, kui meie nisukaswatust aastastalt vähendame. Ja et see tee, see püüdmine ka on, kuid see ei tähenda weel seda, et meie nisukaswatuse põllumehele kahjulikuks peame tegema, et seda rutem neid karjakaswatuse peale üle minema sundida. Sarnane tee ei ole mitte õige, sest kui põllumehel jõudu ei ole karjakaswatuse peale üle minna, kui temal muid sissetulekuid vähendatakse, siis satub põllumees täiesti wäljapäsemata seisukorda. Põllumees ei ole sugugi nõnda rumal, et tema ei taha parema põllumajanduse haru peale üle minna, nagu seda karjapidamine on. Aga

selleks peawad enne olud loodama ja selleks peab põllumehel jõudu olema. Wõtame siit ümbruskonna põllumehed Harju ja Läänemaalt, siis meie näeme, et seal ei edene piimakarja pidamine. (Wahelhüüe.) Kuidas? Terawilja toll 0,11 franki, see oleks praegu loomulik kaitse põllumehel olema. Riias põllumeeste ühisel koosolekul kalkuleeriti, et selle tolli juures on põllumeestel teatud kaitse, ja rohkem meie ei taha. Praegune toll oli juba keelutoll. (Wahelhüüe J. Piiskar'i is.: poolt.) Seal olid oma kalkulatsioonid, mis näitasid, et 0,11 franki on meile põllumajanduslikult seisukohalt otstarbekohane. Mina pean tähendama, et härra Piiskar'i ettepanekus tolli nisuterade pealt vähendatakse, mis pärast ettepanek ei oleks wastuwõetaw. Teda wõiks ainult hädaabinõuna wastu wõtta, et meie mitte liiga suuri wahekasusid ei annaks üksikutele jahuweski omanikkudele.

Edasi tahan ma puudutada weel härra rahaministri poolt ettetoodud wäiteid, mida minul jällegi tuleb tagasi tõrjuda. Kui ma eelmisel koosolekul tähendasin, et härra rahaminister ei ole minu kõnet kuulanud ega kõne stenogrammi läbi lugenud, ning opereerib andmetega, mis tõeludele ei wasta, siis täna pean ette tooma oma kõne stenogrammidest wäljawõtted, mis näitawad, et härra rahaminister ei ole stenogrammi õieti läbi lugenud, wõi on meelega mõtteid pööranud, et teist pilti anda ja teist mõtet ette kanda, kui see minu kõnes oli. Härra rahaministri poolt antud seletustest paistab wälja, nagu oleksin mina omas kõnes saapatööstust õige kõwasti siimanud, seletades, et ainult saapatöösturid tahtsid tollide kõrgendamise juures hinda tõsta, kuna tekstiil- wõi riidetöösturid olla mina oma pailasteks teinud ja ei olewat leidnud, et nemad ka hinda olla tahtnud tõsta. Mina pean otsekohe tähendama, et mina oma kõnes seletasin, niihästi saapa- kui ka riidetöösturite kohta, et niihästi ühed kui teised on oma hindu tõstnud pärast seda, kui tollisid tõsteti. Rahaasjanduse tollide alamkommissjon käis üksikutes kauplustes ja seal selgus, et riidetöösturid olid tõstnud hindu selle aja jooksul, kui meil tollisid tõsteti. Tolli tõsteti meil täna wu juba kaks korda ja nad olid ka kaks korda riiete hindu tõstnud. Aga mina tõin siin ette, et nende hindade tõstmine ei wastanud sellele hin-

natõstmisele, mis nemad tollide abil oleksid wõinud teha. Nad olid mõistlikumad hindadetõstjad, kuna tollid wõimaldasid neile palju kõrgema protsendi tõsta, mida nemad aga mitte ära ei kasutanud. Seda ütlesin ma ja wõin ka tõesti parandamata stenogrammist ette lugeda selle osa, mis käib tekstiiltõöstuse kohta. See oleks järgmine: „Kui käesolewa aasta jooksul kaks korda tollisid tõsteti, siis seletati walitsuse ringkondades, et sammud on astunud selleks, et riide hinnad ei tõuseks. Kuid komisjon, kui ta seda asja arutas ja väljas käis kuulamas, kuidas tänawu riidehinnad kõikunud on, et selle järele wõimalik oleks öelda, kuidas riidetollide tõstmine mõjunud on, pidi tunnistama, et wõrreldes tollide tõstmisega on meie ärid ja riidetõõsturid ausasti talitanud, sest nemad ei ole kaugeltki hindasid wastawalt tollide tõstmisele kergitanud.“

See oli asja tõelik seisukord, ja peab ütleva, et kui oleks meie tõõsturid käinud tollitariifide tõstmisega käsikäes, siis oleks elukallidus meil niiwõrd tõusnud, et raske oleks kodanikkudel elada olnud, ja endale weel riideid ja teisi tarwilikka aineid osta. Nii tuli minul täna jällegi kahjuks walitsuse esitaja ja nimelt rahaministri andmeid ja seletusi, mis Riigikogu kõnetoolilt ette kanti, ümber lükata ja õiendada, kuna nad tõeoludele ei wastanud.

Rahaminister O. Strandman: Härra rkl. Jürman ei taha seda õigeks tunnistada, mis õige on. Härra Jürman ütleb, et riidetõõsturid on ausasti talitanud ja ei ole mitte hindasid tõstnud, ehk küll uued tollid neid seda teha lubanud oleksid. Kas siis härra Jürman arwab, et mina siit Riigikogu kõnetoolilt waletasin, kui ütlesin, et nad tahtsid hindasid tõsta, ja pärast seda, kui neile Eesti pangast öeldi, et nad seda teha ei tohi, seda ka ei teinud. Nad on enne hindu tõstnud ja oleksid seda ka nüüd teinud. (M. Martinson, põl.: Teie pöõrate kõik pea peale!) Milles see peapeale pöõramine siis seisab, härra Martinson? (M. Martinson, põl.: Teie pöõrate ja wassite!) No jah, Teie olete ainukene, kes seda ei tee. Teie olete see ainukene tõekaitse jünger, kuid Teiega on üldse raske waielda sellepärast, et Teie oma arwamisi väga harwa awaldate ja sellepärast jätan selle praegu järele.

Kui tollide juurde tagasi tuleme, siis tahaksin ma paar sõna härra Jõeäär'ile öelda. Härra Jõeäär ütles, et enne tollide tõstmist olid kaupmeestel suured tagawarad 700 miljoni eest olemas, ja nüüd pidid tarwitajad see 700 miljonit wälja maksma. Umbes nii oli härra Jõeäär'i kõne sisu. Kuid mis puutub 700 miljonisse, siis ei olnud härra Jõeäär'il selleks mingisuguseid andmeid ette tuua. Numbrid wõib ju tuulest wõtta ja nendega opereerida. Mina ei saa kahjuks selle peale midagi wastata sellepärast, et minul ei ole teada, kui suured tagawarad kaupmeestel olid. See on selge, et tollide tõstmine wõeti ootamata ette, ja sellepärast ei wõinud kaupmeeste tagawarad nii väga suured olla. Wõib olla, et nad seda olid, kuid selleks tagawarasid muretseda, et tollide tõstmise läbi suuresti teenida, ei wõinud nad mitte, sellepärast, et tollide tõstmise kawatsusest midagi ette teada ei olnud.

Kui nüüd tollide, eriti nisuterade ja jahutolli wahe juurde tagasi läheme, siis tuleb seda küsimust tõsiselt wõtta, sest siin ühe wõi teise tolli otsustamise juures wõiwad tõesti need wäärnähtused ette tulla, mille olemasolemist ütleb härra Jõeäär ette tulnud olewat endiste tollide tõstmise juures. Kõigepealt on selge, et meie wist lätlastega ühel wõi teisel wiisil kokku lepime ja kui meie kokku lepime, siis on päris selge, et nende tollimäärade juures, mis praegu Riigikogus arutamisel, ja selles ulatuses, nagu ettepanekud tehtud, meie kokku leppida ei saa. Kui sellepärast nisuterade ja jahutolli praegu maksma paneme, siis wõime täpselt kalkuleerida, missuguseid järeldusi ja kalkulatsioonid kaupmehed, niihästi need, kes jahu sisse ostawad, kui ka need, kes teda jahwatawad, teha wõiwad. Öeldakse, et minul ei ole kindlat seisukohta olnud, ja see on osalt õige. Ülies asjas on minul kindel seisukoht olnud ja nimelt selles, et kui meie jahutollisid praegu ülemäära alandame, arwata on, et kokku leppides Lätiga seda alandamist maksimum 21 saaks läbi wiia, — praegu on küll lätlaste nõudmised palju suuremad, — et kui meie neid ülemäära alandame, ja 21 asemel 15 wõi 9 wõtame, siis peaks iga Eesti kaupmees päris rumal olema, kui tema seda ajutist waheaga ära ei kasuta ja suuri jahutagawarasid sisse ei too, silmas pidades, et kokkuleppel Lätiga tolli tõstetakse. Seda ei

saa ju ühelegi ärimehele ette heita, see on ta igapäewane leib ja ta saab mõnikord ka palju kahju. See on täiesti selge. Kui aga Riigikogu meelega hakkab seda teed käima, et wõimaldab kaupmeestele suuri jahutagawarasid koguda, siis ei seisa hädaoht mitte ainult selles, et see ala tarwitajateühisuste käest üksikute kaupmeeste kätte läheb, waid kahju seisaks weel selles, et waluutat suuremal määral korruga wälja läheb, kui see meie riigi seisukohalt soowitaw oleks.

Teiseks, kui nisutollisid tõstame kõrgemaks ja wõtame 0,06 asemel, millest jutt, tulewikus 0,11, nagu see kawatsetud oli, siis wõib küll see hädaoht tekkida, et meie wabrikandid nisu jahwatama ei hakka ja teda ka suuremal määral sisse ei osta. Minu teada on need ärid iseenesest kapitaaliwõimulised, nii et nad tagawarasid muretseda wõiwad, ilma et tarwis oleks praegu nisuterade ja jahutolli ära kaotada.

Nagu ütlesin, on minul siin kaks seisukohta: 1) nisujahu tolli ei tohi mitte liiga alandada ja 2) nisuterade tolli ei tohi ka alandada alla seda määra, millega wõimalus oleks lätlastega kokku leppida. (M. Martinson, põl.: Nii et seisukord sarnaseks kujuneb, et teatawad erakaupmehed ikkagi tarwitajateühisustest ette lähewad.) Teie, härra Martinson, wast olete nii lahke ja kannate ette wead, mis minu kalkulatsioonides sees. Mina olen walmis kohe oma eksitustest teatama ja seda teile arusaadawaks tegema. Need on minu kaks seisukohta, et risujahu tolli ei tohi praegu niiwõrd alandada, et selle tagajärjel rohkem sisse weetaks kui meie igapäewane tarwidus nõuab, et selle läbi wõimalik oleks kaupmeestel tulewast tolli ära kasutada, niisama ei tohi nisuterade tolli liiga alla lasta, et samane nähtus meie weskiomanikkude poolt ei korduks. Wiimane kartus on igatahes pisut wäiksem. (K. Ast, sd.: Kas walitsusel on oma kindlad ettepanekud?) Walitsus ei ole protesteerinud rahaasjanduse komisjoni ettepaneku wastu ja sellest on iseenesest selge, et walitsus sellega nõus on ja seda wastuwõetawaks peab. (K. Ast, sd.: See ei sobi Teie tänaste seletustega. M. Martinson, põl.: Kuidas see lätlaste seisukohaga kokku läheb?) Lätlaste seisukohaga see kokku ei lähe. Ra-

haasjanduse komisjon tegi otsuseks need tollid maksma panna, küll ka pärast lätlastega kokku lepime. (M. Martinson, põl.: Kuidas Puchk selle peale waatab?) Noh jätke nüüd härra Puchk rahule? Kas Teie tema adwokaat olete? (M. Martinson, põl.: Mina mitte, aga Teie küll!) Mina pean ütlema, et Teie härra Puchk'iga opereerides kaugele ei jõua. Wõin öelda, et kui meie weskitelt jahwatamise wõimalus ära wõetakse, kui kaitse liig wäikseks jääb, siis härrad Puchk ja Roterman need on, kes jahu sisse wedama hakkawad, aga mitte mõni teine firma, kellel selleks kapitaalid puuduwad. Nõnda, et kui keegi neist tollidest kasu saab, siis on see härra Puchk ja Roterman, aga mitte Teie, härra Martinson, ega mina. (M. Martinson, põl.: Miks mitte, kui mina ka Eesti pangast kapitaali saaksin.) Niipalju kui mina tean, ei ole Roterman Eesti pangast laenu saanud, ja kui Teil, härra Martinson, selleks wastawad kindlustused on, siis antakse ka Teile Eesti pangast raha. (M. Martinson, põl.: Neid kindlustusi pole ka teistel olnud.) Härra Martinson'il on tahtmine kohapealt minuga dialoogisid pidada. Minul isiklikult selle wastu midagi ei ole ja ma olen seda heameelega walmis tegema, kuid siis peaks härra Martinson igakord märku andma, kui ta kõneleda tahab, ma tean siis wahet pidada, sest kahekesi korruga kõnelema ei saa. (M. Martinson, põl.: Teie wõite ka jämedusi öelda.) Kui teisiti ei saa, siis wõib ka jämedaks minna. Kui minule neid öeldakse, siis teen mina sedasama.

Juhataja L. Raudkepp: Palun mitte kahekõnesid pidada.

Rahaminister O. Strandman: Pean tähendama, et olen ka teistes parlamentides käinud, ja Prantsusmaal näiteks on õigus kõnelejale wahela rääkida. (M. Martinson, põl.: Kus wõib ka jämedusi öelda.) Jah, seda ka. Seal on palju suuremaid jämedusi öeldud, kui siin.

Huwitaw on, et härra Martinson ütles, et need andmed olla kaupmeeste kasuks. Wõib olla härra Martinson on nii lahke ja seletab, missuguse seisukoha nemad meie kaupmeeste kasuks loewad. Wõib olla mina eksin, sest inimene on

ekslik, ja minu arwamised wõiwad ka ekslikud olla, nii kui mõne teisegi arwamised. Kuid väga soovitaw oleks, et härra Martinson Riigikogule ära seletaks, mis mõttes olen mina ärimeeste wõi weskite kasusid kaitsnud.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa mina ühegi ettepanekuga ühineda, kuigi mina isiklikult pooldan rkl. härra Piiskar'i ettepanekuid eriti suhkrutolli ärakaotamise asjus.

Mis puutub nisuterade ja nisujahu tollidesse, siis seda küsimust ei saa otsustada poliitilisest seisukohast. Kui sellele seisukohale asutakse ja kui arwatakse, et ühe kui ka teise tolli määramisega saadakse lüüa ühte wõi teist ärimeest, siis eksitakse sellega rängasti. Mina pooldan ka rahaministri arwamist, et kui meil nisutera jahwatusweskid ära kaotatakse, siis ei ole sellega weel öeldud, et need ärimehed, kellel praegu weskid on, löödakse. Praegu ei ole weskid mitte ainult Roterman'il ning Puchk ja Poeg'adel, waid ka prowintsis. Wõib olla prowintsis olewad weskid saaksid kannatada, kui meil suuremal arwul jahu hakatakse sisse wedama. Nende andmete põhjal, mis rahaasjanduse komisjonis ette toodud, on näha, et on tarwilik nisuterade ja jahutollidele teatud wahekord määrata, mis

sisaldab ka kaitset weskitele. Kui meie siin küsimuse üles seaksime, mis on kasulik sisse tuua, kas jahu wõi terasid, siis mina isiklikult kaldun selle poole, et parem on meil teri sisse tuua ja siin ümber jahwatada. See on meie rahwamaajandusele palju kasulik ja kõik need kalkulatsioonid, mis tõendawad, et selle läbi teeniksid suurt wahekasu ärimehed, need on kõik aukudega kalkulatsioonid. Rahaasjanduse komisjon leidis, et teatud wahekord peab olema. Muidugi Riigikogu wõib tollisid alandada, wõib neid vähendada wõi wõib isegi hoopis ära kaotada nii ühed kui ka teised tollid. Mina olen aga nüüd sõnatarwitanud selleks, et rahwasaadikute tähelepanu selle peale juhtida, et teatud wahekord, umbes selle ligidane wahekord, nagu seda rahaasjanduse komisjon pikkade kaalumiste ja wäljarehkendamiste järele on wastu wõtnud, peab jääma nisuterade- ja jahutollide wahel. (K. Ast, sd.: Teratolli wõib päris ära kaotada!) Jah, see on õige, selle wastu mina ei waidle. Teratolli wõiks täiesti ära kaotada, ja mina ei karda selles asjas ühtegi etteheidet.

Juhataja L. Raudkepp: Käesolewa seaduse esimese osa kohta on järgmised ettepanekud tehtud:

Rkl. Jõeäär'e ettepanek: „Pannen ette tolli-põhitariifide osalise muutmise seaduse I osa järgmiselt muuta:

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punktid		Alus	Kuldfrangid
1	2	(jäab muutmata)	(jäab muutmata)	ilma tollita.
3	1	„ „	„ „	„ „

Rkl. Piiskar'i ettepanek: „Pannen ette wõtta § 1 p. 2 — 0,04 kuldfranki, § 3 p. 1 — 0,09 kuldfranki.

Selle ettepaneku palun hääletamisele panna ainult siis, kui rkl. Jõeäär'e ettepanek (nisu- ja jahutoll üldse ära kaotada) peaks tagasi lükatama.

§ 22 p. 1 — ilma tollita, § 22 p. 2 — ilma tollita.“

Rkl. Weberman'i ettepanek: Teen ettepaneku muuta § 58 järgmiselt: juurde lisada § 58-le uus punkt: „e) Punk-

tides c ja d nimetatud puumaterjaalid — saar, tamm ja waher — ilma tollita“.

Asun hääletamisele selles järjekorras, nagu ma ettepanekud ette kandsin. Sõna on rkl. Jürman'il hääletamise motiivide kohta.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Nagu ma tähendasin, on II lugemisel wastuwõetud tollid nisu- ja nisujahu pealt niisugused, kus wõib siiski suuremal määral, kui tarwis oleks, wahelkasu töösturite ja weskiomanikkude

poolt wõtta. Et seda ära hoida, oleksid wastuwõetawad parandused, kus wähe-mal määral see wahekasu ette on näh-tud, ja nimelt siit esitatud teiste tariifide järele, see on 0,04 kuldfranki terade pealt ja 0,09 jahu pealt. Selle juures tähen-dan, et meie leiame küll, et tähendatud toll liig wähene on, aga seda wõib ka edaspidi parandada ja terade tolli tõsta.

Juhataja L. Raudkepp: Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'e ettepanek lahutatult. Panen hääletamisele ettepaneku § 1 punkt 2 kohta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, wastu 40, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepaneku teine osa, § 3 p. 1-se kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Piiskar'i esimene ettepanek, sest et rkl. Jõeäär'e ettepanek läbi ei läinud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Piiskar'i teine ettepanek § 22-se kohta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, wastu 30, seega tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega hääletada.) Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun neid, kes ettepaneku poolt, sedelile kirjutada — „poolt,“ kes wastu — kirjutada sedelile „wastu“.

Palun nimetada sedelitelugejaid. (Hüüded: Juhatus.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Ettepanek on saanud poolt 32, wastu 37 häält, seega tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Weberman'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. (Hüüded: Ära lugeda!) Nõutakse uuesti hääletamist. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 13, wastu 13 häält, seega tagasi lükatud. (J. Hünerson, põl.: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Kes ettepaneku poolt, see kirjutagu sedelile „poolt“, kes wastu — „wastu“. Tehakse ettepaneku sedelite lugemise kohta? (Hüüded: Juhatus.) Palun juhatusel liikmeid sedelite lugemisele asuda. (Loe-

takse sedelid.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepanek on saanud poolt 25, wastu 26, erapooletuid 13, seega tagasi lükatud.

Aruandja L. Johanson (loeb): II. Käesolewa seaduse p. 1 ettenähtud sisseweo tollimäärade (I A) suhtes kustutatakse maha ajutised protsentuaalsed kõrgendused, mis määruses 4. juulist 1924 a. olid maksma pandud („Riigi Teataja“ nr. 90/91 — 1924 a.)

Käesolewa osa kohta oleks mul wäikene redaktsiooniline ettepanek, nimelt algus järgmiselt redigeerida: „Käesolewas seaduses ettenähtud“...

Juhataja L. Raudkepp: Panen hääletamisele seaduseelnõu II osa ühes aruandja redaktsioonilise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on II osa wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson kannab ette, ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu III ja IV osa.

III. „Riigi Teatajas“ nr. 4/5 1924 a. wäljakuulutatud kaupade sisseweo ja wäljaweo ning tollimaksude määruse wäljaweotariif B. (Wäljaweoks keelatud kaubad.) § 7 ühes märkusega tühistatakse.

IV. Wäljaweotariifis A § 4 p. 1-b-bb ja 1-cc kohta määrusega 19. weebruarist 1924. a. ajutiselt maksmapandud kaubanimetuse tekst („Riigi Teataja“ nr. 34 — 1924. a.) tunnistatakse makswaks weel 1. oktoobrist kuni 31. detsembrini sel aastal arwates.

Juhataja L. Raudkepp: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson: Teen ettepaneku see seadus wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Põhjenduseks toon asjaolu, et see seadus on wõrdlemisi lühikene ja ajutine ning praegu oodatakse tollide alandamist, mille tagajärjel tollimine seismas on. Ühtlasi on ka tegemist spekulatsiooniga, et seda aga lõpetada, on tarwis seadust kiiremini maksma panna.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Isiklikus asjas on sõna härra rahaministril.

12. Rahaminister O. Strandman'i sõnawõtmine isiklikus asjas. Rahaminister **O. Strandman**: Põllumeestekogude poolt on täna ette

kantud erakorraline teadaanne, mis sisaldab minu tegewuse hukkamõistmist teispäewasel Riigikogu koosolekul. (M. Martinson, põl.: Kas ta seda wäärt ei olnud siis?) Härra Martinson, mina Teid ei seganud, kui Teie oma deklaratsiooni ette kandsite.

Põllumeestekogude liigete hulgas on üksikuid tegelasi, kel suured teened Eesti riigi loomisel, ja minul ei ole mitte armas, kui minu isiklik wahekord nendega katkenema peaks. Kuid põllumeestekogud terwikuna, eriti oma häälekandjas, on niisuguseid abinõusid ja wõtteid minu isiku wastu tarwitanud, mis terve aeg ja wahet pidamata lugupidamist minu kui walitsuse liikme wastu on tahtnud parlamendis ja awalikus arwamises kõigutada, mispärast põllumeeste teadaanne minu wahekorda nendega sugugi ei muuda.

Asjal on aga teine külg — nimelt, Wabariigi Walitsuse liikme õigus reageerida, wastata üksiku parlamendi liikme wäljastumisele tema wastu. Põllumeestekogud... (M. Martinson, põl.: Wähemalt wiisakate abinõudega peaks reageerima. — K. Einbund, põl.: „Kaabakat“ öelda ei saa, aseriigiwanem ei tohi!)

Juhataja **L. Raudkepp**: Palun rahu!

Rahaminister **O. Strandman**: Põllumeestekogud on nähtawasti arwamisel, et isiklikkude pealekäärimiste puhul Wabariigi Walitsuse liige surnud kujuna walitsuse looshis peab istuma, jättes kaitse täiesti Riigikogu juhatusse hooleks. (M. Martinson, põl.: Sellega peame siis lubama enestele kõik! — J. Soots, põl.: Kus on wiisakus?) Niisama wiisakalt kui peale tungitakse, härra Soots —, seda ka Teie wastu.

Niikaua, kui Wabariigi Walitsuses istuwad elawad inimesed, kes auhaawamise asjus tundelikud wõiwad olla, ma ütleksin, peaksid olema, on päris loomulik ja inimlik, et nemad oma temperamendi kohaselt ka auhaawamiste peale reageeriwad. (Wahelhüüded keskelt: Õigus, täitsa õigus! — J. Hünerson, põl.: Kõrtsimoraal! Segased wahelhüüded.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Ma palun rahu! Palun kõnelejat mitte segada! Härrad Riigikogu liikmed Einbund ja Martinson, ma palun rahu!

Rahaminister **O. Strandman**: Ma pean wahetele tähendama, et mina tahtsin ette lugeda ainult seda, mis minul kirjalikult üles tähendatud on, aga siin wõin mina öelda, et härral Riigikogu liikmel Einbund'il ei ole mulle mitte õigus moraalile seletada ja öelda, kuidas mina tegutsema pean. Mina wastutan oma tegewuse eest nii walitsuse ees, ise oma ees ja Riigikogu ees, ja üksikul Riigikogu liikmel ei ole mitte siin moraaliopetust anda. (J. Hünerson, põl.: Aga Teie prowotseerite!) Jah, just nii, nagu mulle öeldakse, on minul ka õigus wastata. (Segased wahelhüüded.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Palun rahu!

Rahaminister **O. Strandman**: Wabariigi Walitsus ei ole muidugi jõudnud veel põllumeestekogude teadaanne asjas seisukohta wõtta — kui ta üldse seda tarwilikuks peab — oma isiku kohta wõin aga öelda, et ka tulewikus kindlasti iga auhaawamise wastu wälja astun, ja loomulikult seda suurem saab olema kokkupõrge, mida raskem on pealetungimine. Olen arwamisel, et niisugune reagerimine Wabariigi Walitsuse ja tema üksikute liigete autoriteeti mitte kõigutada ei wõi, waid ümberpöörduvalt, tihtipeale lugupidamist nende moraalse isiku wastu tõstab. (Müra paremal pool, segased wahelhüüded. — Rahaminister O. Strandman kõnetoolilt lahkudes: Teie prowotseerite igapäew oma näruses ajalehes! — J. Hünerson, põl.: Teie olete närude närud! — M. Martinson, põl.: Kes on närud?! Kuidas juletakse järjekindlalt parlamendi prestiishi rikku-

da?! Mis see tähendab! Kas meil on Eesti wabariigi parlament wõi on meil hotentottide parlament?! Kuidas juletakse igal koosolekul järjekindlalt laimata!

Juhataja **L. Raudkepp**: Kuulutan waheaja. (Hüüded: Lõpetada!)

Palun rahu! On tehtud ettepanek koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolekut lõpetada.

Lõpetan koosoleku. (Juhataja kõne ajal kogu aeg müra ja wahelhüüded paremalt poolt.)

Koosolek lõpeb kell 1.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

